

Kõrgem Kunstikool Pallas
Mööbliosakond

Viiu Kotkas

Pallase õueala kujundus kohalooime põhimõttest lähtuvalt
Lõputöö

Juhendaja: Kerli Irbo (MA)

Tartu 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. RUUMILOOME JA KOHALOOME.....	5
1.1. Ruumiloomelaiem taust	5
1.2. Kohaloomel.....	6
1.3. Inimese heaolu sõltuvus keskkonnast	9
1.4. Kohaloomel praktilised näited	10
2. OLEMASOLEVA OLUKORRA ANALÜÜS	13
2.1. Ajalooline taust ja hetkeolukord	13
2.2. Eeldused ja piirangud hooviala kujundusele.....	15
2.3. Küsitlus kasutajate hulgas.....	17
2.4. Intervjuud ja vestlused	20
3. PALLASE HOOVIALA LAHENDUS	21
3.1. Roheluse sissetoomine	23
3.2. Istekohtade lisamine.....	25
3.3. Eneseväljendusvõimaluste loomine	27
3.4. Õuesõppeala, iseseisva õppimise ala	30
3.5. Hooviala tegevustega arvestamine.....	32
3.6. Valgustingimused ja valgustus	32
3.7. Ruumi mõtestamine	33
4. ARUTELU.....	35
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
KASUTATUD KIRJANDUS.....	41
LISA 1.....	43
Fotod olemasolevast olukorrast	
LISA 2.....	46
Läbiviidud küsitluse küsimustik	
LISA 3.....	48
Protsessijoonised, visandid	

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teema vastu tekkis huvi tänu IV kursuse sügissemestril toimunud õppeainele “Välimööbel”, kus vaatluse all olid tänapäevased väliruumi kujundamise põhimõtted, avaliku ruumi eripärad, välimööbli materjalid ja välimööbli valdkonna tulevikusuundumused. Välimööblit käsitletakse üha enam laiema keskkonna kujundamise võttena, mis lisaks otsesele funktsioonile püüab suunata kasutaja tegevust ning pakkuda avalikus ruumis viibimiseks lisavõimalusi. See näitab, et järjest enam liigutakse põhimõtte poole, kus ruumikujundamisele lähenetakse inimõõtmeliselt.

Linnaruumi planeerimisel on kohalooma põhimõtte kasutus viimastel aastakümnetel kasvanud, kuna erinevad avaliku ruumi uuringud näitavad, et inimeste linnaruumis viibimine sõltub suuresti inimõõtmega arvestamisest ja soodsate tingimuste loomisest. (Gehl, 2015)

Kohalooma on ruumile lähenemine inimkesksest vaatest lähtuvalt, eesmärgiga kaasata ruumi kasutajat ruumiloomes osalema ning ühisruumi aktiivsemalt kasutama, suurendades seeläbi sotsiaalseid kontakte ning sidet kogukonnaga. Põhjamaade näitel on rohkem kui pooled leibkondadest üheliikmelised. Sama tendents üheliikmeliste leibkondade suurenemisel on ka mujal Lääne-Euroopas (Ortiz-Ospina, 2019). Kuigi seosed üksinda elamise ja üksinduse vahel ei ole üks-ühesed, on sotsiaalsete kontaktide võimaluste loomine linnakeskkonnas üksindustunde leevendamisel oluline. Kohalooma põhimõtete rakendamine, mis tõukub suuresti inimese psühholoogilistest vajadustest, on seega lisaks keskkonna visuaalsele rikastamisele oluline ka ruumi kasutaja heaolutunde suurendamisel. Võttes arvesse kohalooma põhimõtteid on lõputöö praktilise osa eesmärgiks pakkuda lahendusi Pallase hooviala rikastamiseks ning leida sellele mitmekesiseid kasutusvõimalusi.

Kõrgem Kunstikool Pallas tegutseb kolmes eraldiseisvas hoones, kuhu koliti 1996. aastal. Hoonete vahele tekkiv ala on paljude liigendustega ning see katab erinevaid funktsioone, millest põhiline on seotud transpordi ja liikumisteedega. Üksikutele aladele on antud ka muid funktsioone – paigutatud on mõned istepingid – kuid teadlikule ruumikujundusele pole rõhku pandud, mistõttu võib väliruumi tajuda pisut tühja ja igavana, kus miski ei kutsu pikemalt peatuma ja aega veetma.

Arvestades muutunud ootusi meid ümbritsevale keskkonnale, võib selline poolavalik õueala pakkuda rikkamaid võimalusi ruumi kasutamiseks, mis omakorda suurendab sotsiaalseid kontakte ja turvatunnet. Oma töös vaatlen Pallase õueala, analüüsin seda,

kaardistan vajadused ja piirangud ning pakun välja kohalooma põhimõtetest lähtuva kontseptsioonilahenduse ruumi loodavate objektide ja ruumielementide lisamisel.

Lisaks üldistele põhimõtetele toetun valikute tegemisel kasutajate tagasisidele, mis põhineb tudengite ja õppejõudude hulgas läbi viidud anonüümsele küsitlusele, kus uuriti, kuidas kasutajad praegu ruumi tajuvad, mis on tegevused, mida nad hoovialal teevad, kuidas ruumi kasutavad ning milliseid funktsioone nende arvates võiks alla sisaldada.

Kohalooma põhimõtte rakendamise eesmärk on Pallase õueala kasutusaktiivsuse suurendamine, mis erinevate projektide näitel nii Eestis kui mujal toob kaasa sotsiaalsete kontaktide aktiveerimise ning heaolu- ja kogukonnatunde suurenemise, samuti õueala rikastamine läbi ruumi mõtestamise. Käesolev töö loodab ühtlasi äratada huvi meid ümbritseva keskkonna vastu ja alustada dialoogi ruumi kasutajate vahel, kuidas võiks Pallase õueala muutuda kasutajasõbralikumaks ning mis oleksid elemendid, mis peegeldaksid õueala kasutajaid ja kooli olemust.

1. RUUMILOOME JA KOHALOOME

1.1. Ruumiloome laiem taust

Ruumiloome on linnaplaneerimises olnud olulisel kohal viimased paarkümmend aastat, kui 1998. aasta Ateenas toimunud Euroopa linnaplaneerijate konverentsil tõdeti, et elukohti, töökohti, puhkealasid ja liiklust ei tohi üksteisest eraldada. See oli pöördeline muutus eelnevale modernistlikule lähenemisele linnaplaneerimises, kus peeti otstarbekaks erineva funktsiooniga alasid hoida lahus. (Gehl 2015, Sim 2019) Sellise lähenemise tulemusel on tekkinud paljud linnaosad, mis pole kuidagi seotud muu eluga ning näiteks piirkonnad, mis on mõeldud kontorihooneteks, on õhtustel tundidel inimtühjad.

Seega sai 1998. aasta Euroopa linnaplaneerijate konverentsiga kõlapinda lähenemine erinevaid linnaelu funktsioone integreerida ning seejärel kerkisid esile ka teoreetikud, kes keskendusid inimkesksele linnaplaneerimisele – nagu Jane Jacobs, William H. Whyte, Jan Gehl jt. (Sim, 2019)

Inimkeskse planeerimise põhisisu on linnaplaneerimine inimest silmas pidades – tema vajadusi arvesse võttes ja positiivseid mõjutusi tekitades. Sellest lähenemisest on alguse saanud ka suurem mõju linnaplaneerimisele poliitilisel tasandil, kus institutsionaalselt antakse suunised ja juhiseid linnaplaneerimises ruumiloome kategooriat arvestada.

Eestis tegutses aastatel 2017-2018 Riigikantselei juurde loodud Ruumiloome ekspertrühm, kes oma lõppraportis sõnastas omapoolsed eesmärgid, millega arvestada avaliku ruumi planeerimisel ja otsuste tegemisel. Ruumi ja ruumiloome mõisted on dokumendis defineeritud järgnevalt:

- Kvaliteetne ruum on tehis- ja looduskeskkonna tasakaalustatud ruumiline tervik, mis hõlmab välisruumi ja siseruumi.
- Ruumiloome on ruumi arengut mõjutavate otsuste kujundamine ja elluviimine

Ühe osana sõnastati tööühma tulemusel ka kvaliteetse ruumiloome 12 põhimõtet: (Kvaliteetse..., 2019).

- 1) Aja- ja asjakohasus
- 2) Otstarbekus
- 3) Kohandatavus
- 4) Säästlikkus ja tõhusus
- 5) Kliimakohasus ja keskkonnasõbralikkus
- 6) Ohutus ja tervislikkus

- 7) Ligipääsetavus
- 8) Sotsiaalne sidusus
- 9) Mitmekesisus
- 10) Eristatavus ja kohataju
- 11) Pärandisöbralikkus
- 12) Esteetika

Viimaste aastate jooksul on ka linna tasemel loodud nii Tallinnas kui Tartus oma ruumiloomes üksused: Tallinnas on selleks Ruumiloomes kompetentsikeskus, mille eesmärk on suunata Tallinna ruumilist arengut terviklikult – ruumi loomisest elluviimiseni – tõstes sellega Tallinna elukeskkonna ja avaliku ruumi kvaliteeti. (Tallinna linna veebileht). Tartu linna ruumiloomes osakond tegutseb eesmärgiga „koordineerida linnaruumi strateegilise planeerimise ja tervikliku kujundamisega seotud tegevusvaldkondi.“ (Tartu linna veebileht)

2018.aastal võeti vastu Davosi deklaratsioon, mis Euroopa Liidu tasemel kutsus üles jälgima kvaliteetse ehituskultuuri põhimõtteid ning millest juhendatakse kohalike regulatsioonide koostamisel.

Kõik need tegevused ja algatused näitavad ruumiloomes rolli tänapäeval, kus meie ühisele elukeskkonnale ja ruumiotsuste tegemisele linnaplaneerimises lähenetakse teadlikult ning erinevatel tasemetel, arvestades selle mõju inimesele ja ühiskonnale.

1.2.Kohaloomes

Kohaloomes (ingl k *placemaking*) terminit on kasutatud alates 1970-ndatest linnaruumi planeerijate, maastikuarhitektide ja arhitektide poolt, kuid alles 2000-ndate aastate alguses on see ka laiemal avalikkuse teadvusse jõudnud. Kõige laiemalt võttes on kohaloomes kogukonna kujundamise ja kogukonna arendamise tööriist, mis keskendub avalikule ruumile, mh kõnniteedele, väljakutele, parkidele, puhkealadele. (Wyckoff, 2015)

Kohaloomes eestikeelses terminoloogias on üks osa avaliku ruumi kujundamisest. Kui Lefebvre järgi on ruum (*space*) defineeritav ruumiliste näitade kaudu (sel on kindlad mõõdud ja käegakatsutavad omadused) ja geomeetria abil saab ruumi kirjeldada kuju, vahemaa, suuruse, suuna ja teiste väljendustega (Lefebvre, 1991), siis kohad (ingl k *places*) on alad, kus inimesed elavad: loovad sellele tähenduse, identiteedi, sotsiaalsed suhted ja määratlevad seda läbi võimaluste osa saada ja tõhusalt kasutada (Curtis, 2010).

Inimgeograaf Tim Cresswell selgitab, et ruumist (*space*) saab koht (*place*), kui inimene annab sellele tähenduse (2004). Tähendus omakorda tõukub identiteedist, mis on kombinatsioon inimkonna sotsiaalsest süsteemist ja kultuurilistest väärtustest. (Cresswell, 2004).

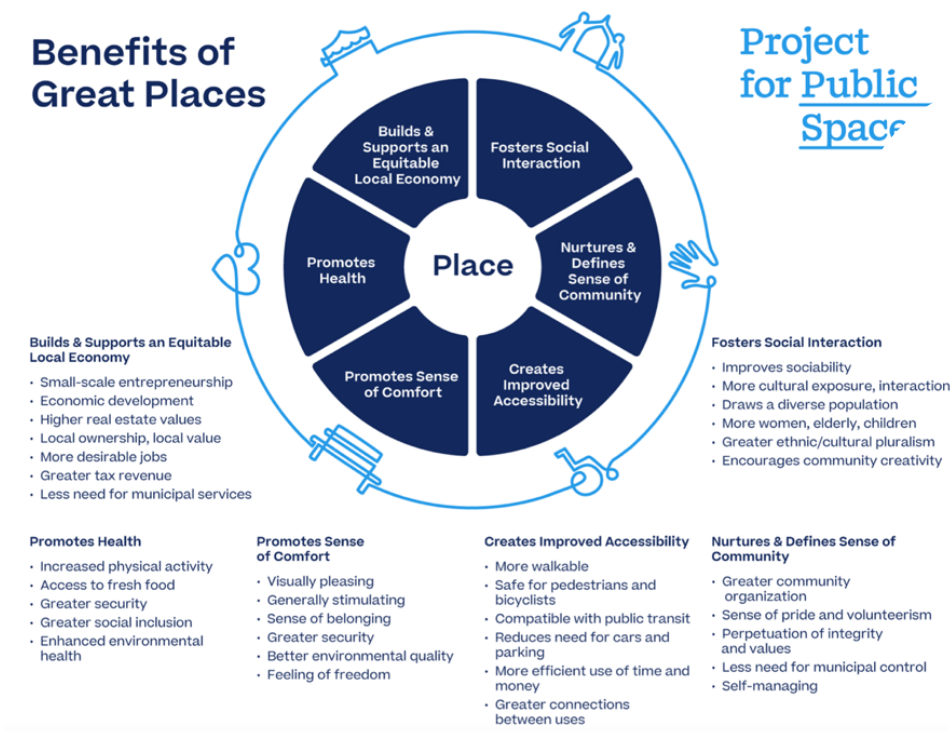
„Üldiselt on inimestel suurem valmisolek valida olemiseks kohti, mis väljendavad nende identiteeti. Või veelgi enam – kohad muutuvad meie suurimate lootuste ja unistuste kohtadeks, sest avalik ruum on tihti koht, kus meie kõige hinnalisemad sõprussuhted alguse saavad ja arenevad. Inimene on justkui seeläbi nende kohtade kaasautor.,, (Kent, 2011)

Selline tõdemus kinnitab veelgi veendumust, et kohtadel on oluline roll meie üldise heaolu kujunemisel.

Linnaruumi planeerimisel on ruumiloome põhimõtte kasutus viimastel aastakümnetel kasvanud, kuna erinevad avaliku ruumi uuringud näitavad, et inimeste linnaruumis viibimine sõltub suuresti inimhõõtmega arvestamisest ja soodsate tingimuste loomisest. (Gehl, 2015)

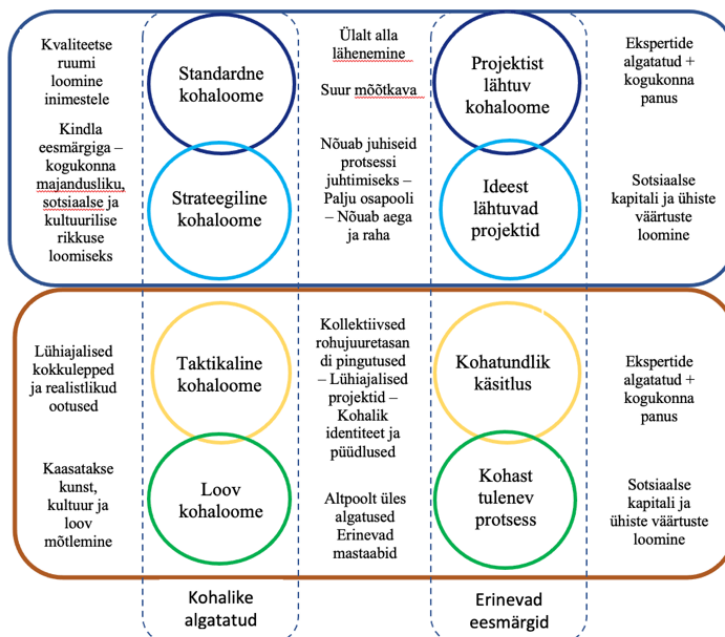
MTÜ Project for Public Spaces (PPS) on tegutsenud rohkem kui 40 aastat ja kasutab ruumi tähtsusest rääkimisel terminit 'kohakapital' ja ilma heade kohtadeta ei saa inimekapital, sotsiaalne ega majanduslik kapital kasvada. Nende poolt pakutud skeemil (vt Joonis 1.1) on pakutud koha kriteeriumi tunnused, kus nimekirjas on ka kogukonnatunne, koha meeldivus ja sotsiaalsed suhted. Sellest nimekirjast lähtuvalt saab iga konkreetse koha puhul hinnata, kui võrd koht ühele hea koha definitsioonile vastab.

Jooniselt 1.1 nähtub, et koha ja koha väärtuse loob kuus suuremat osist: sotsiaalse suhtluse toetamine (*foster social interaction*), kogukonnatunde tekitamine (*nurtures & defines sense of community*), parema ligipääsetavuse tagamine (*creates improved accessibility*), hea äraolemise soodustamine (*promotes sense of comfort*), tervislike eluviiside propageerimine (*promotes health*), kohaliku majanduse toetamine (*builds & supports an equitable local economy*).

Joonis 1.1 Mis on kohaloomine; 2007 (What Is Placemaking), PPS veebileht;

Lisaks kohaloomise üldistele printsiipidele saab omakorda eristada veel nelja erinevat kohaloomise lähenemissuunda (vt joonis 1.2): standardne, strateegiline, taktikaline ja loov kohaloomine, kus standardne ja strateegiline kohaloomine on ülevaalt-allasuunalise projektijuhtimisega, taktikalise ja loova kohaloomise puhul tuleb algatus kogukonnast. (MSU, 2015). Vastavalt vajadusele saab kasutada erinevaid lähenemisi.

Joonis 1.2. Erinevad kohaloomise lähenemised. (Placemaking Assessment Tool, MSU, 2015, Autori kohandus)

1.3. Inimese heaolu sõltuvus keskkonnast

Inimese heaolu sõltub paljudest asjaoludest, kuid väliruumis on üks põhilisemaid selleks turvatunde olemasolu. Turvatunde alla on PPS lisanud järgmised märksõnad: visuaalselt meeldiv ja stimuleeriv, kuuluvustunde olemasolu, vabadustunne ning muidugi otseselt turvatunne. Lisaks sotsiaalsete kontaktide võimendamine ning suurema seotusetunde tekitamine. (PPS veebileht)

Sotsiaalse suhtluse rolli ei saa alahinnata. Suhtlemine on üks põhilisi vajadusi ja heaolutunde tekitajaid. Nagu mainib Jan Gehl (2015), siis ka lihtsalt möödakäijate vaatamine on sotsiaalse suhtluse vorm, mis annab meile infot, vaadeldes teiste käitumist ja riidetust. Lisaks üksikutele istekohtadele peaks planeerima ka nn jutumulle, mis annaks võimaluse erineva seltskonna suurusega gruppide moodustamiseks. (Gehl, 2015)

Teise olulise heaolu suurendava tegurina saab välja tuua looduselementide mõju stressi vähendamisele ja keskendumisvõimele.

Lisaks subjektiivsele tunnetusele, et loodusel on inimesele rahustav mõju, on ka mitmed uuringud keskendunud sellele, kuidas looduses viibimine stressi vähendab. Kõige tuntum neist on 'stressi vähendamise teooria' (*Stress Reduction Theory (SRT)*), mis näitab, et loodusmaastiku vaatamine pärast stressisituatsiooni vähendab stressi. (Ulrich et al, 1991) Lisaks katsetele toob Ulrich oma uuringus näiteid, et ka juba vanas Roomas on kirjeldusi, kuidas loodusvaadete nägemine leevendab linnaelu stressi. Ameerika maastikuarhitekt Frederick Law Olmsted oli 19. sajandi lõpus samuti veendunud looduse stressi leevendavas mõjus ning tänu tema visioonile on New Yorgis täna olemas Central Park (1991).

Samuti on levinud Rachel ja Stephen Kaplani tähelepanu taastamise teooria (*Attention Restoration Theory*), mis tõendab looduselementide mõju keskendumisvõime taastamisele. Kuna tähelepanu hoidmine (segajate kõrvale jätmine) nõuab pingutust ning selle kvaliteet ajas langeb, siis uurisid Kaplanid loodusmaastike taastavat mõju tähelepanule ning leidsid seose looduskeskkonna vaatlemise ja tähelepanu taastamise võime vahel. (Kaplan, 1995)

1.4.Kohaloome praktilised näited

MTÜ Project for Public Spaces (PPS) on algatanud ja innustanud paljusid linnu ja kogukondi võtma kasutusele tühjalt seisvaid ruume või muutma olemasolevat ruumi nii, et inimesed tahaksid seal olla ja kokku saada. Näiteid leiab üle maailma (vt Foto 1.3.-1.4), kust ilmneb, et muutuseks on vahel üsna vähe vaja – mõned taimed ja istumiskohad annab juba piisava põhjuse, et kuskil natuke kauem aega veeta.

Foto 1.3 Philadelphia, USA City Hall Courtyard

Foto 1.4 Eccleston Yards, London (Fotod

Eestis on mitmeid häid näiteid, kus nii ajutiste eksperimentide või ideelahenduste kaudu või ka püsivalt on suudetud erinevaid ruume (taas)kasutusele võtta ning inimesed kokku tuua. Telliskivi loomelinnak Tallinnas on üks terviklikumaid näiteid, kus algusaegade isetegevuslikest väliruumi lahendustest on jõutud tervikliku kvartalini, mis on pidevas muutumises ja täieneb vastavalt uute funktsioonide tekkele (vt Foto 1.5). Kuna muudatused on kohale toonud inimesed, siis sellest lähtuvalt on ka majanduslik mõju nähtav, mh on piirkonna kinnisvara väärtus kasvanud.

Telliskivi loomelinnaku õuealal on kasutusel mitmeid kohaloome elemente (ajutised näitused, välikohvikud, seinamaalingud, eksperimentaalsed objektid ja isetegemise võimalused (köögiviljade kasvatamine), mis loovad kohale väärtuse, tihendavad avalikku ruumi tähendustega. Samas on piisavalt vaba ruumi, mis annab võimaluse end väljendada ning kasutada ruumi endale sobival viisil, st kogu ruum ei ole ära defineeritud.

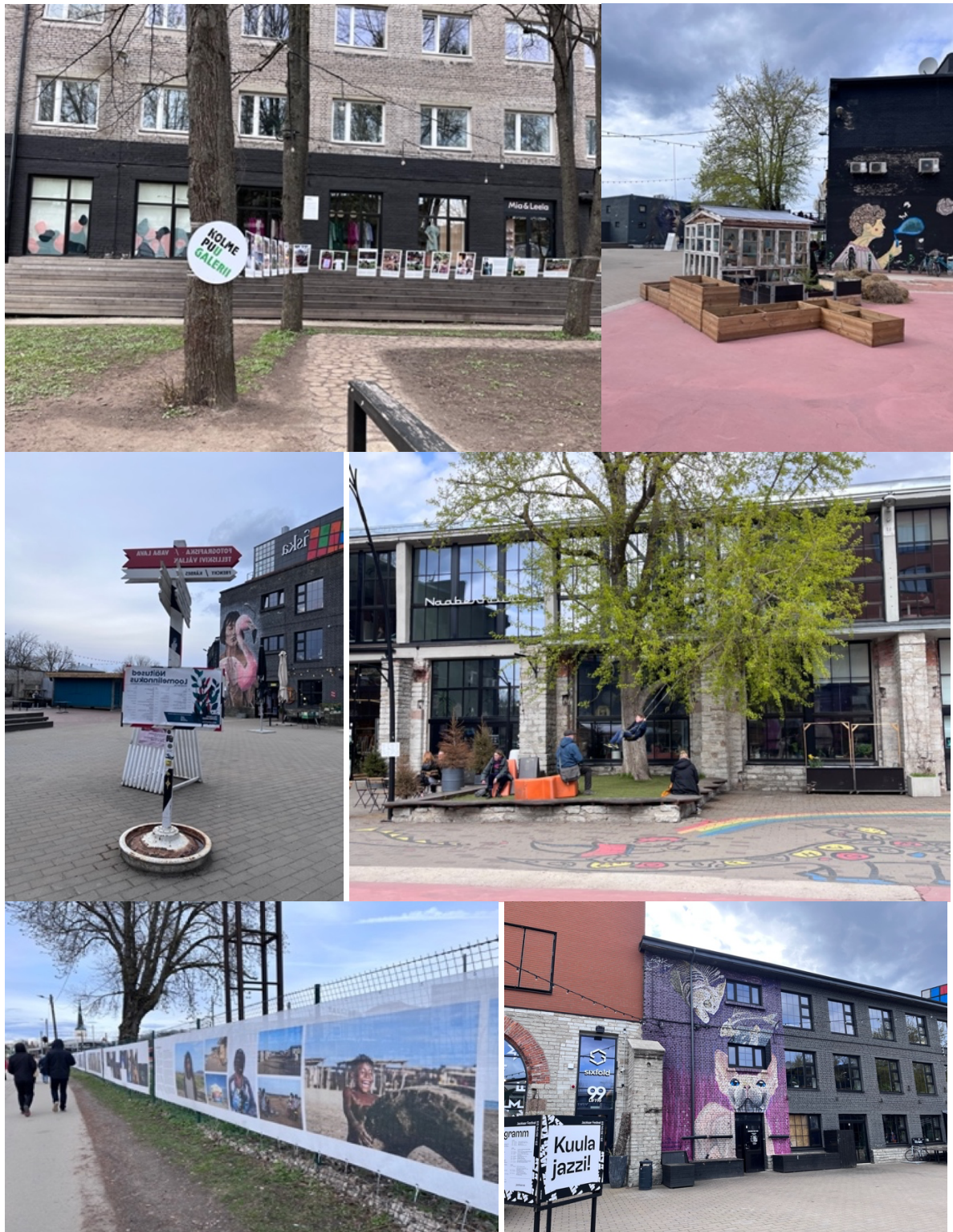

Foto 1.5. Erinevad kohaloome elemendid Telliskivi loomelinnakus (Autori fotod)

Eestis viimastel aastatel hoogsalt kerkinud uute koolihoonete projektlahendustes on kindel koht ka väliala planeeringul. Näitena MUBA (Pärnu mnt 59, Tallinn) koolihoone hoonetevaheline ala (vt Foto 1.6.-1.7), kus on palju rohelist, loodud erinevate iseloomudega istumisalasid nii omaette olemiseks kui ka seltskondadele ja lisatud õueala signatuurelement.

Foto 1.6.-1.7. Tallinna Muusika- ja Balletikool (MUBA) (Foto: Siim Lõvi; autor))

Samuti on ruumiloomes üle mõtlema kutsunud erinevad linnaruumi projektid. Aastal 2017 alguse saanud Paide keskväljaku suvised ajutised installatsioonid pakkusid võimalust katsetada erinevaid lahendusi, enne kui midagi püsivat looma hakatakse. Kasutati erinevaid ruumiloomes elemente - lihtsatest materjalidest objekte, erineva funktsiooniga alade markeerimist, erineva suurusega seltskondade istumisalasid, lastele mängimise ja olemise alasid (vt Foto 1.8-1.12), millega kaasnesid erinevad üritused.

Paide keskväljak enne (Paide LV)

Vaade Paide peaväljaku ruumieksperimendile 2022

Foto 1.8-1.12: Kollaaž Paide keskväljaku projekt 2017-2019, jätkuprojekt 2021-2022. Ruumieksperimendi arhitekt Elo Kiivet

2. OLEMASOLEVA OLUKORRA ANALÜÜS

2.1. Ajalooline taust ja hetkeolukord

Kõrgem Kunstikool Pallas tegutseb Tartu linnas Karlova linnajaos kolmes eraldiseisvas hoones, piirnedes põhjast Eha tänavaga, läänest Tähe tänav sisekvartaliga ja lõunast Lev Tolstoi tänavaga (vt Joonis 2.1.-2.2). Õppehoonetesse koliti 1996. aastal. Hooned olid nõukogude perioodil Tartu Aparaaditehase kasutuses, mis ümberehituse käigus kohandati kooli vajadusi arvestades erinevateks õpperuumideks ning toetava funktsiooniga ruumideks.

Joonis 2.1-2.2 Üldine paiknemine Tartus, Karlova linnajaos (Tartu LV pildipank; Maa-ameti kaldaerofoto, autori täiendused)

Nagu võib märgata terves Karlova elurajoonis, siis tekib ka Pallase kasutatavate hoonete vahele kvartalisine ruum, mida David Sim nimetab „kaitstud ruumiks“. Tema sõnusti leiab kaitstud ruumi mustrit alates linnalise inimasustuse algusest. Kaitstud ruum pakub majade vahel või kvartali sisemuses vajalikku privaatsust ja turvalisust. „Ruumi füüsiline ja visuaalne kaitstud tähendab, et seda saab kasutada siseruumis toimuvate tegevuste laienduseks /---/. Kaitstud ruum loob võimalusi ajas muutuvaks paindlikkuseks, ajutiseks või hooajaliseks kasutuseks või tulevaseks laienemiseks“. (Sim, 2019) Seega soodustab selline paigutus nii turvatunde tekkimist kui tegevusvõimaluste loomist.

Foto 2.3 Pallase hoov 1997.aastal (Fotod Aet Ollisaar)

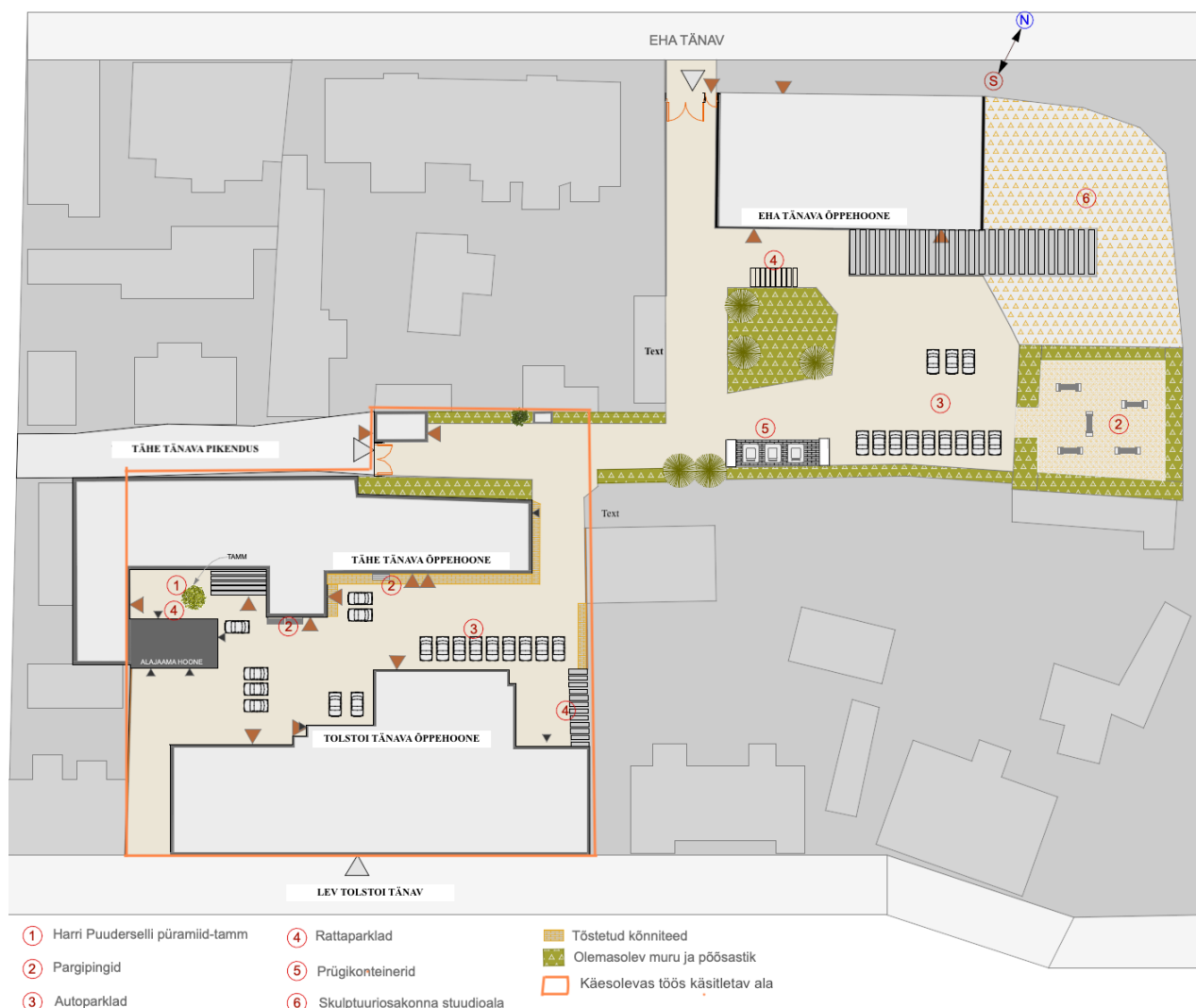
Intervjuus tekstiiliosakonna juhataja Aet Ollisaarega (Ollisaar, 28.03.2023) selgus, et hoonete kordategemine oli suur pingutus, sest alguses oli olukord trööstitu (vt Foto 2.3). Esimesena valmis Tähe tänava hoone (aadressiga Tähe 38B), mistõttu kooli ametlikuks aadressiks sai Tähe tänava aadress. (Ollisaar, 28.03.2023)

1990-ndate keskel hooviala kordategemine tähendas pinnase katmist asfaldi ja kõnnitee sillutisekividega, väravate paigaldamist ja jäätmemajanduse organiseerimist (prügikonteineritele ala planeerimist). Haljastuse osas istutati hekirivi piki mõttelist Tähe tänava pikendust. Edasiste arenduste käigus on lisatud hoovialale ka rattaparkla Tähe ja Tolstoi hoonete vahel ning eraldi rattaparkla Eha tänava õppehoone taga (aadressil Eha 41) ning lisatud mõned pargipingid.

Tähe 38B läänepoolses väikses sopistuses on istutatud ka üks püramiidamm, mis on austusavaldus Tartu Kunstikooli pikaaegsele juhile Harri Puudersellile (Ollisaar, 28.03.2023), kuid sellel puudub vastav tähistus.

Hooviala kujundus on pragmaatiline – eesmärgiks on ala korrastamine, ligipääsetavuse tagamine autodele, hooldatavus (mh talvel lumekoristus) ja ligipääsu võimaluse tagamine teenindavale transpordile, samuti jalakäijatele käiguteede rajamine, järgides samas Päästeameti nõudeid. Märgitud parkimiskohti on alal ca 20. Tähe ja Tolstoi tänava vahelises hoovis on kõnniteele paigutatud mõned pargipingid. (vt joonis 2.4; Olemasoleva olukorra pildid on toodud Lisas 1)

Käesolevas töös keskendun Tähe ja Tolstoi õppehoonete vahelisele alale ning Tähe tänava sissepääsualale. (vt Joonis 2.4) Eha tänava õppehoone sissepääs ja majatagune ala on käsitletud analüüsis ja üldvaates.

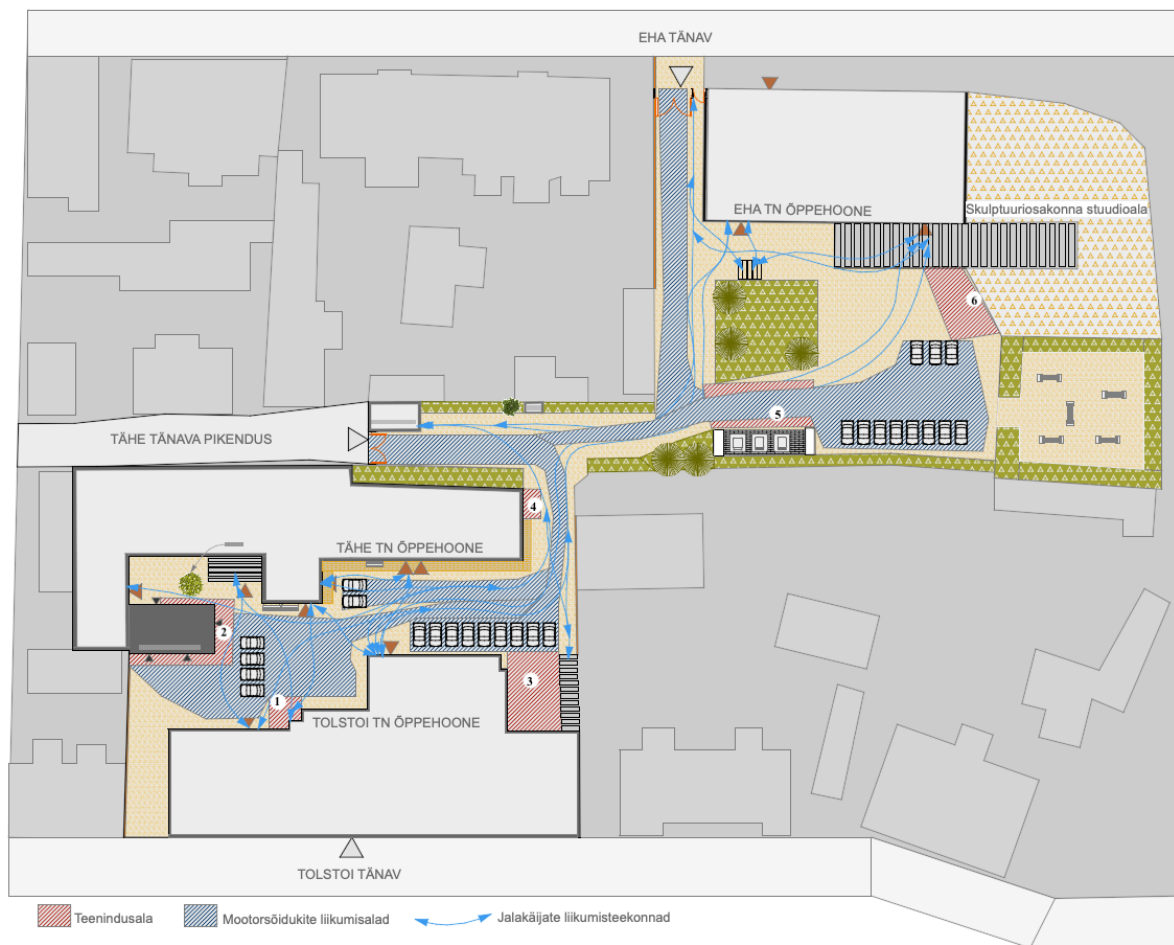

Joonis 2.4. Hoonete skeem koos sissepääsudega (autori joonis)

2.2. Eeldused ja piirangud hooviala kujundusele

Hooviala praegune lahendus pole algusaastatest alates suurt muutunud, pärast algseid korrastustöid ei ole suuremaid ümberplaneerimisi tehtud, lisatud on vaid üksikuid elemente (nt rattaparkla Eha tänava taga). Vaadeldava hooviala ümbritseb kaks õppehoonet. Tolstoi tänava õppehoones asub kohvik, kus käivad kõik söömas. Tähe tänava hoone ühes tiivas paikneb graafikastudio, mida kasutavad ka teiste osakondade üliõpilased. Tolstoi hoones paiknevad veel maalistuudiod, mida kasutatakse üldainete läbiviimiseks kõikidele Kõrgemas Kunstikoolis Pallas õppivatele tudengitele. Õueala on seega tiheda jalakäijate liikluskõormusega, kuna erinevate majade vahel on palju liikumist. (vt Joonis 2.5) Kokku õpib kahes koolis kokku ca 600 õpilast, töötajad on 86 (Majandusaasta ..., 2021), lisanduvad külalisõppejõud.

Hoovialal paikneb ka Eesti Jaotusvõrkudele kuuluv alajaamahoone, millele on vajalik tagada mootorsõidukiga ligipääs.

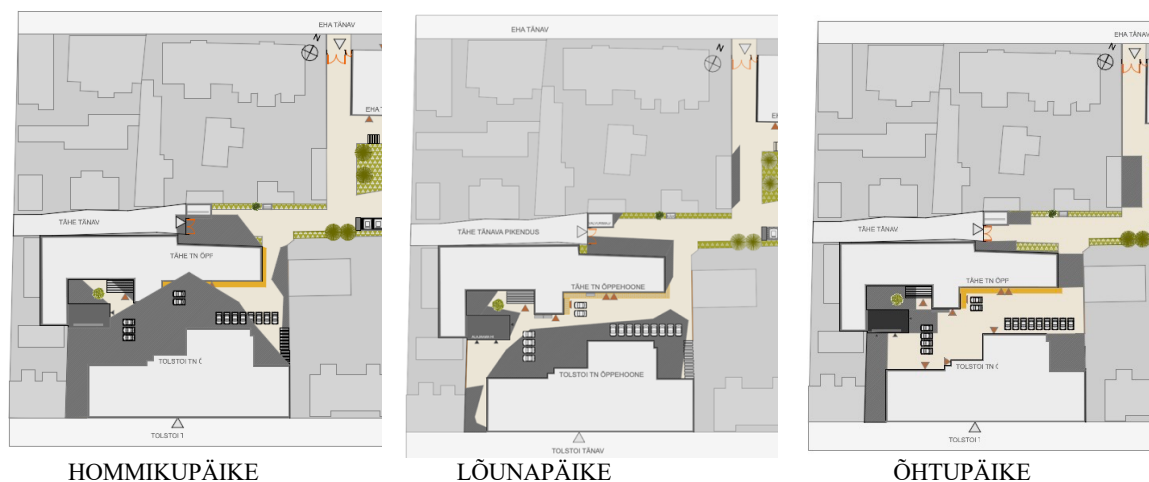

Joonis 2.5. Hooviala jalakäijate käiguteede, teenindusalade ja mootorsõidukite liikumisalaga (Autori joonis)

Hooviala käigu- ja sõidualade analüüsist nähtub, et jalakäijad jagavad hooviala ulatuslikul alal mootorsõidukitega. Teenindusalad paiknevad kohviku ees (1), alajaamahoone ümber (2), fotostudio ees (3), Mööbliosakonna laoruumi ees (4), prügikonteineri juures (5) ja skulptuuriosakonna välistudio (6). Teenindusaladest on kõige tihedama kasutusega kohviku esine, kus kaubaauto käib kolm korda nädalas. Prügivedu toimub iga kahe nädala tagant, teistel teenindusaladel on kasutusköormus väike (kord kuus või harvem) (kirjavahetus A. Reidla).

Valgustingimusi hoovialal piirab Tolstoi tänava õppehoone maht, mis asub hoovi lõunaküljel ning tekitab sõltuvalt aastaajast suurema või väiksema varjuala. Joonisel 2.6. on näidatud sügisel ja kevadel (nendel aegadel on välitegevuste osa kõige suurem) kehtivate valgusolude korral varju liikumine hoovialal. Istekohtade loomisel on meie kliimavööndis eelistatud päikselised alad. Kõige soodsamad valgustingimused on pärastlõunasel ajal, kui

päike on liikunud edelasse ja läände. Pärastlõunane aeg on sobiv ka tudengite vaates õues viibimiseks, sest selleks ajaks on loengud enamasti lõppenud.

Joonis 2.6. Varjualad hommiku-, lõuna- ja õhtuvalgusega (Autori joonised)

Õueala planeerimisel tuleb arvestada võimalusega erinevate ürituste läbiviimiseks. Need võivad olla aktused, näitused/ hindamised, üritused jm suuremad kogunemised. Ruumiplaneering peaks seega tagama paindlikkuse. Tolstoi tänava ja Tähe tänava vahelise õueala kogupindala on ca 1100 m², mida liigendades saab moodustada sobiva ala väiksemateks või suuremateks üritusteks.

2.3. Küsitlus kasutajate hulgas

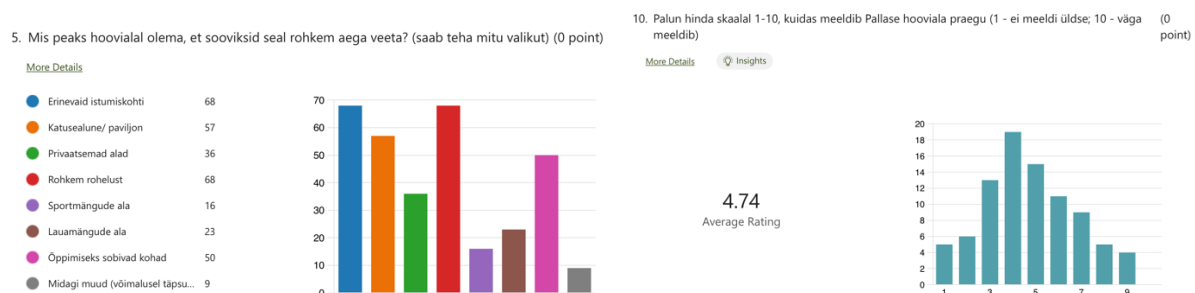
Ajavahemikus märts kuni aprill 2023 viidi läbi anonüümne küsitlus tudengite, õppejõudude ja töötajate hulgas ning struktureeritud intervjuud õppejõududega. Anonüümse küsitluse põhirõhk oli välja selgitada, kuidas tajutakse hooviala praegu, kuidas seda kasutatakse ning mis oleksid tegevused, mida soovitaks õuealal võimaluse korral teha, millest tuntakse puudust. Küsimustik on toodud Lisas 2.

Küsitlusele vastas 87 inimest, neist 70 protsenti tudengid ja 30 protsenti õppejõud/ töötajad. Tegevuste valiku kõige levinum vastus oli „hingan värsket õhku“ (19,5 protsenti kõikidest vastanutest), järgmised valikud „istun pingil ja puhkan“ ja „suhtlen sõpradega“ vastavalt 15,9 protsenti ja 14,2 protsenti vastanutest valis sellised vastusevariandid. Neljandal kohal oli valik „hoovi läbin ainult kohale jõudmiseks ja lahkumiseks“ 13,6 protsenti vastustest. Küsimusele, mis võiks õuealal olla, et tahaksid seal rohkem aega veeta, vastas 20,8 protsenti vastanutest, et peaks olema rohkem rohelist ja teist sama palju vastuseid oli variandil „rohkem istekohti“.

32 inimest (36,8 protsenti kõigist vastajatest) kasutas võimalust lisada ise, mis peaks hoovialal olema, et seal soovitaks rohkem aega veeta. Märksõnade analüüsist ilmnas, et kõige enam mainiti istekohtade ja laua/ väljas söömise võimalust (laua kasutamise võimalust mainiti 11 korral, istekohti 9 korral), seejärel leidis ära märkimist väliõppeala ja/või õppimiseks sobivad alad (6 mainimist).

Lisaks selgele istekohtade vajadusele ilmnas küsitluse vastustest ka roheluse/ haljastuse puuduse tajumine – 85 protsenti vastanutest hindas, et rohelist on hoovialal liiga vähe.

Üldine hinnang Pallase hooviala kujundusele (küsimuse sõnastus: „Kuidas meeldib Pallase hooviala praegu“) 10-palli skaalal (1- ei meeldi üldse, 10 – meeldib väga) oli 4,7. Kõige rohkem vastajaid – 22 protsenti andis hinnangu '4' ja järgmisena anti hinnang '5' – 15 protsenti vastustest. Maksimumpunkte ei andnud keegi. 8-9 palli valis 11 protsenti vastajatest (vt Joonis 2.7.) Valdavalt keskmisest hinnangust võib järeldada, et suhtumine õuealasse on pigem neutraalne, see ei tekitanud oluliselt negatiivseid, aga ka mitte positiivseid tundeid.

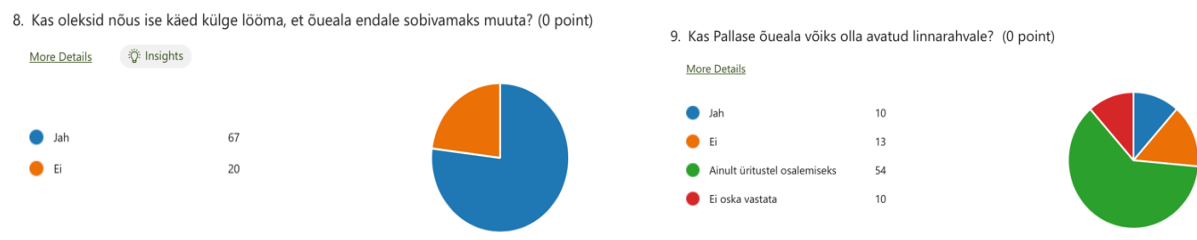

Joonis 2.7. Väljavõtte küsitlustulemustest

Kokkuvõtvalt saab küsitlustulemustest järeldada, et Pallase hooviala läheb vastajatele korda – vastajate arv ületas ootusi ning vaba vastuse varianti kasutati aktiivselt. Pakuti ka huvitavaid oma ideid ja lahendusi, kuidas õueala põnevamaks muuta – näiteks sooviti näha õuealal rohkem värve, kunsti, graffitit, kiikesid, purskkaevu, ilmastikukindlaid male- ja kabelaudu, grillimisala. Erinevate vastuste juures mainiti negatiivse asjaoluna ära ka parkimisala, mis seoses Eha tänava parkimise keelustamisega on õuealale veel enam autosid toonud ning seda peaks paremini korraldama.

Lisaks praeguse olukorra hinnangule oli küsimustikus kaks küsimust, mis püüdsid ette näha võimalikke erinevaid stsenaariume õueala kujundusideede välja pakkumiseks. Üks küsimustest uuris, kuidas vastajad suhtuvad võimalusse avada õueala ka kogukonnale, st linnarahvale, kas siis ajutiselt (näituste ja ürituste külastamiseks) või ka püsivalt. See idee leidis toetust ainult ajutise ligipääsu pakkumise näol (62 protsenti valis selle variandi), 15 protsenti oli kindlalt vastu. Teiseks küsiti, kas vastajad on nõus ka ise hooviala kujundamisel kaasa

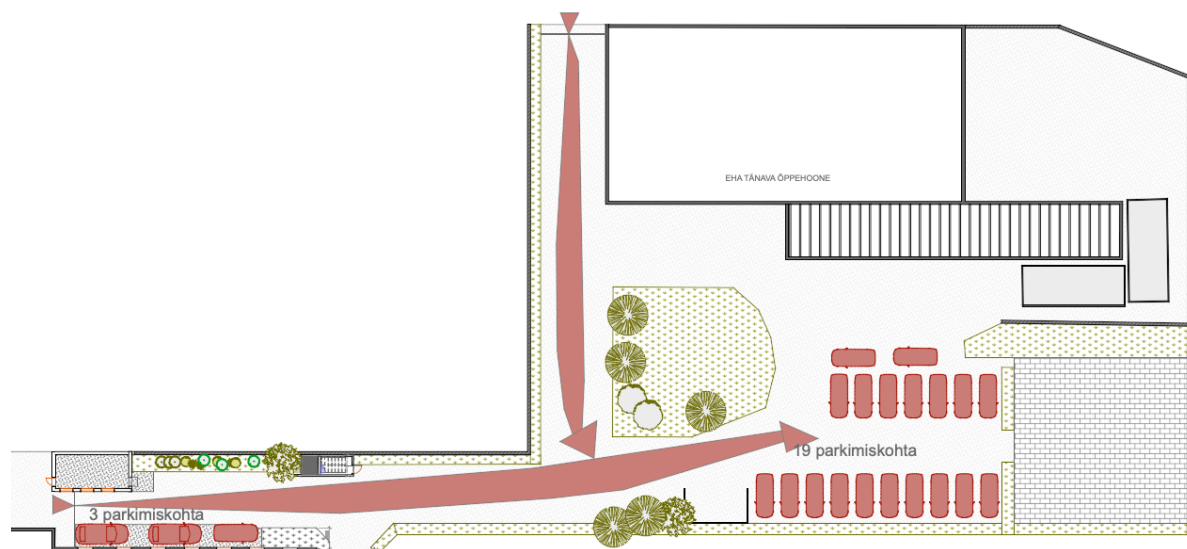
lööma. Vastus sellele oli positiivne – 77 protsenti vastajatest andis oma nõusoleku ise midagi teha, et hooviala endale sobivamaks muuta (vt Joonis 2.8.)

Joonis 2.8. Väljavõte küsimustikust

Küsimustik on täies ulatuses toodud käesoleva töö Lisas 2.

Läbi viidud küsitluses mainis suur osa vastajatest autode rohkust kui negatiivset osa õuealal. Vestlusest Pallase finants- ja haldusjuhi Aivar Reidlaga (kirjavahetus 10.05.2023) selgus, et parkimine on korraldatud demokraatlikel alustel, mis ei anna eelisõigust parkimiseks sõltuvalt ametikohast, vaid sõltub ainult vajadusest. Esialgne hinnang parkimise ümberkorraldamisele oli kahtlev ning parkimise suunamist Eha tänava tagusele alale ei hinnanud ta realistlikuks. Siiski on käesolevas töös selline ettepanek tehtud, et parkimiskorralduse võiks ümber vaadata eesmärgiga anda ruumikasutusel suurem kaal inimestele. Parkimisala koondumine ühte kohta on eelduseks õueala muutmisele inimkeskemaks ning võimaldab anda Tähe-Tolstoi õppehoonete vahelisele sisehoovile rohkem funktsioone. Üks võimalikke lahendusi on näidatud alloleval joonisel (Joonis 2.9), kus on tekitatud Tähe tänava sissepääsu kõrvale mõned parkimiskohad ning lisatud parkimiskohti Eha tänava olemasoleva parkla juurde. Sellise lahenduse juures jääb autodele parkimiskohtade arv samaks. Lahendus on valitud selliselt, et parkimine oleks koondatud ühele kindlale alale ning liiguksid võimalikult vähe käiguteedel. Vajadusel saab tekitada juurde rattaparkla kohti.

Joonis 2.9. Võimalik parkimiskorraldus Tähe tn sissepääsu juures ja Eha tn olemasoleva parkla laiendusel (Autori joonis)

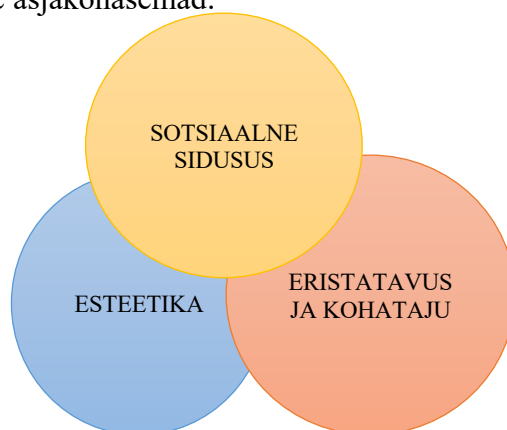
2.4. Intervjuud ja vestlused

Intervjuude eesmärk oli välja selgitada, kuidas näevad erialaosakondade juhid vajadust õppetegevuse läbiviimiseks sobiva õueala järele. Läbi viidi kolm intervjuud. Vestluste käigus selgitati, et õppetegevus võib tähendada mh ka näitusetgevust, hindamisi, praktilisi töid või ka seminari tüüpi loenguid, kus esmane ei ole tehniliste abivahendite kasutamine. Õppejõud olid erineval arvamusel õueruumi kasutamise võimaluste osas. Mööbliosakonna juhatajale pakkus idee huvi (Habakukk, 24.03.2023), kuid Tekstiiliosakonna (Ollisaar, 28.03.2023) ja Fotoosakonna juhataja (Linnap, 8.05.2023) ei näinud tehnilistel põhjustel sellel väga suurt potentsiaali. Piiranguks on materjalide ilmastikutundlikkus ning rakenduslikule kõrgharidusele omane tehniliste abi- ja töövahendite suur vajadus, mistõttu on keeruline ja ebaotstarbekas võtta vajaminevad töövahendid õue kaasa. Samas ei välistanud keegi võimalust, et kui ilmastikumõju oleks väiksem, siis saaks spontaanselt kohtuda ja jooksvaid koosolekuid ka väljas pidada. Intervjuudest ilmnes, et sobivate tingimuste olemasolu korral (näiteks oleks väliala soojustatud paviljoni tüüpi, st katuse ja/ või seintega), oleks õueala leevendus kohatisele ruumikitsikusele. Küsitluse tulemusest nähtus samas, et õppimiseks sobivast kohast tunti puudust – seda mainiti kuuel korral erinevate vastuste all.

3. PALLASE HOOVIALA LAHENDUS

Vaadeldes Pallase õueala kohaloome vaates, on eeldused olemas, et konkreetne ala võiks olla aktiivsem, pakkudes laias skaalas erinevaid tegevusi, aktiveerides väliruumi kasutajaid looma sotsiaalseid suhteid, olema visuaalselt atraktiivsem ning pakkuma puhke- ja õppimisvõimalusi.

Lähtudes Ruumilooma ekspertrühma kvaliteetse ruumilooma aluspõhimõtetest, sai keskendutud põhiliselt kolmele neist, mis konkreetse väliruumi analüüsist ja kohaloome teooriast lähtuvalt olid kõige asjakohasemad:

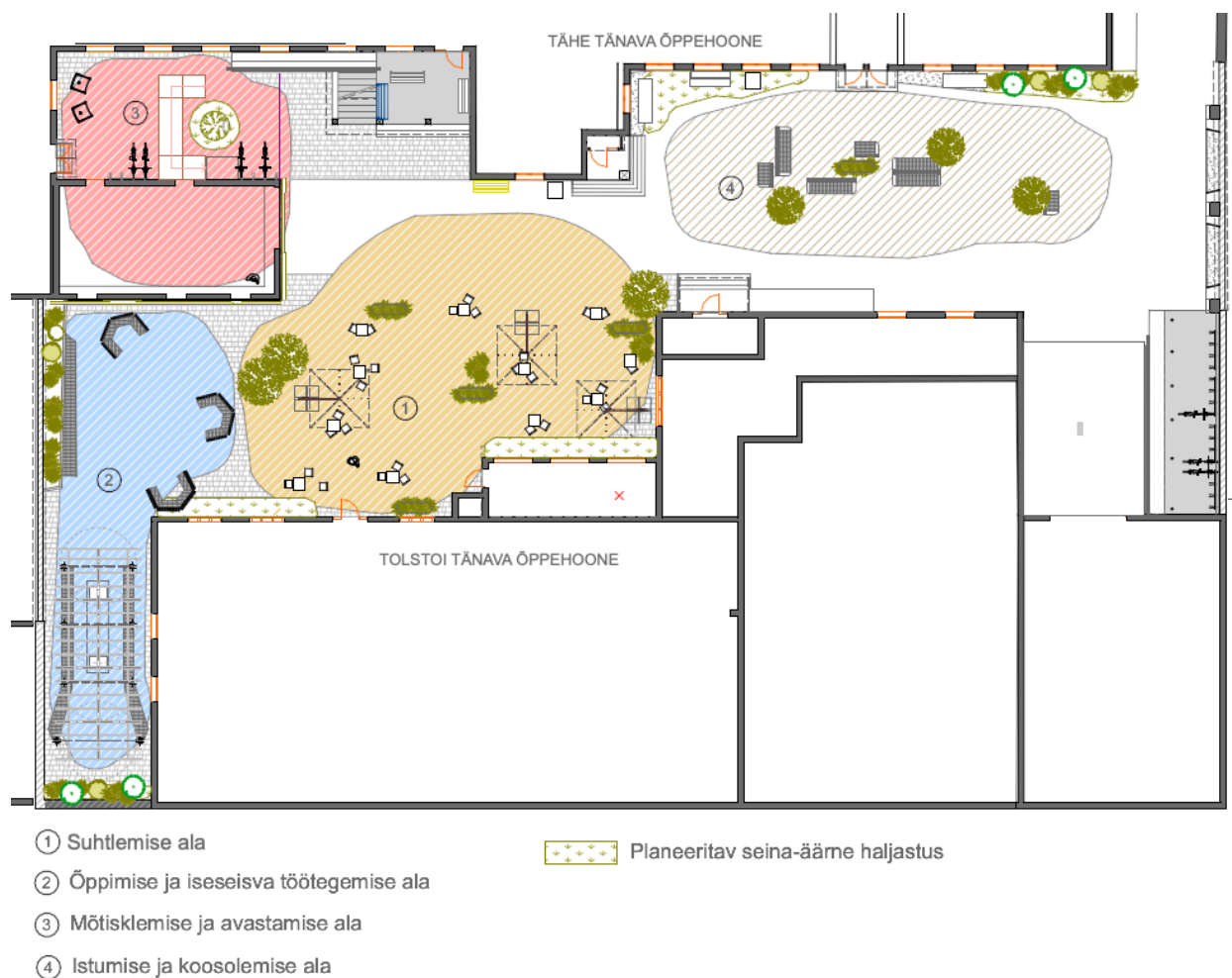
- 1) Sotsiaalne sidusus – hea lahendus arendab ühiseid väärtuseid. Hea ruumilahendus ei täida üksnes funktsionaalseid, tehnilisi ja majanduslikke nõudeid, vaid seob ka inimesi ja suurendab omavahelist lävimist.
- 2) Eristatavus ja kohataju – hea ruumilahendusega luuakse paiku, mis on eriomased, sobituvad kohalikku konteksti ning millel on iseäralikud tunnused, mis loovad teatava kohataju. /---/.
- 3) Esteetika – /---/. Hea ruumilahendus pakub valdavale osale kasutajatest ilu, inspiratsiooni, naudingut ja rahulolu. Esteetika saavutatakse tundliku kavandamise ja asjatundliku ehitamise abil. Ühiskonna vaates on eriti oluline avaliku ruumiga kontaktis oleva ruumiosa esteetika. (Kvaliteetse..., 2019)

Kohaloome on suurelt jaolt kogukonna suunata, seega sai ideelahendustes põhirõhk suunatud kolmele elementide rühmale, mis küsitlusest kõige enam tagasisidet leidis ning mis toetavad kvaliteetse ruumilooma kolme valitud põhimõtte teostamist. Need on: haljastuselementide lisamine, erinevate istumiskohtade lisamine ja õueruumi rikastamine. Viimane valik on oluline koha kasutajate identiteedi peegeldamiseks ning selles saavad kaasa lüüa ka kasutajad ise: oma õppetöö raames tehtavate tööde paigutamisega sobivale alale või lubatud alale seina- või tänavamaalingute lisamisega, samuti ühekordsete kunstiobjektide või installatsioonide rajamisega.

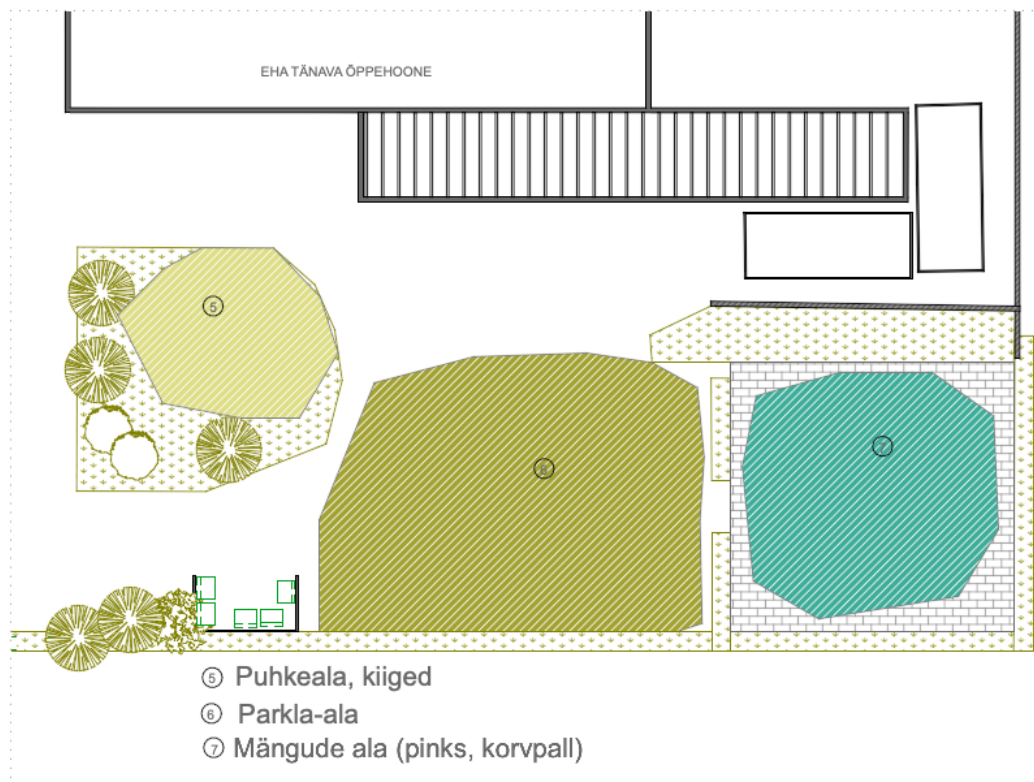
Läbiviidud küsimustikust selgus, et keskmine hinnang õueala üldisele muljele jääb 10-palli skaalal alla 5 (vt Joonis 2.7), millest võib järeldada, et suhtumine õuealasse on pigem neutraalne, see ei tekita oluliselt negatiivseid, aga ka mitte positiivseid tundeid.

Ideeloome protsessis sõnastasin kriteeriumid, millest lahenduste loomisel lähtuda. Arvestades ruumianalüüsi tulemusi on oluline lähtuda paindlikkusest (modulaarsus, ümber paigutatavus), keskkonnateadlikest valikutest (materjaliotsused) ja võimalusest kaasata teostusesse ruumi kasutajaid (eri elemente on võimalik teostada üksteisest sõltumatult; võimalus on ruumielementide loomist sünteesida ka praktilisse õppetegevusse). Laiem ja üldisem eesmärk on ruumi kasutajate heaolutunde suurendamine, lahendades küsitluse tulemustest selgunud kitsaskohti.

Tervikpildi loomisel joonistus välja tsoneerimise meetodil erinevate alade paigutus (vt joonis 3.1-3.2). Selline paigutus arvestab juba olemasolevaid käiguteid, majade asetust ning infrastruktuuri, kuid pakub ka uusi võimalusi, kuidas vähem kasutatavaid alasid kasutusse võtta ning õueala kasutusvõimalusi laiendada.

Joonis 3.1. Õueala tsoneerimine Tähe ja Tolstoi õppehoonete vahel (Autori joonis)

Joonis 3.2. Õueala tsooneerimine Eha tänava õppehoone taga (Autori joonis)

3.1. Roheluse sissetoomine

Kasutajate tagasisidest lähtuvalt napib praegune õueala looduselemente. Kuna looduselementidel on uuringutest lähtuvalt ka stressi maandav toime ning see taastab tähelepanu- ja keskendumisvõimet, siis on see võtmetähtsusega element.

Õuealale statsionaarse haljastuse lisamisel on oma piirangud, kuid nendega saab arvestada. Kõrghaljastuse planeerimiseks on vähe looduslikult soodsaid kohti või on valiku korral eelistatud lõuna- ja õhtupäikesele avatud aladele istekohtade planeerimine. Arvestades ruumi rikastamiseks vajalikku paindliku ruumikäsitluse ideed – pakkuda tegevusvõimalusi võimalikult erinevatele tegevustele (üritused, aktused, kunsti pop-up poed jms) – on valitud kõrghaljastuseks mobiilne konteinerlahendus kahe õppehoone kesksel õuealal. Selline lahendus tagab paindlikkuse konteinerite/ välimööbli liigutamise näol suuremate ürituste korral, samuti suuremate objektide näitustele transportimise ning teenindustranspordi liikumise. Ka saab mobiilseid konteinertaimi ümber paigutada, et tekitada erinevaks otstarbeks mõeldud tsoone ning mõttelisi kardinaid.

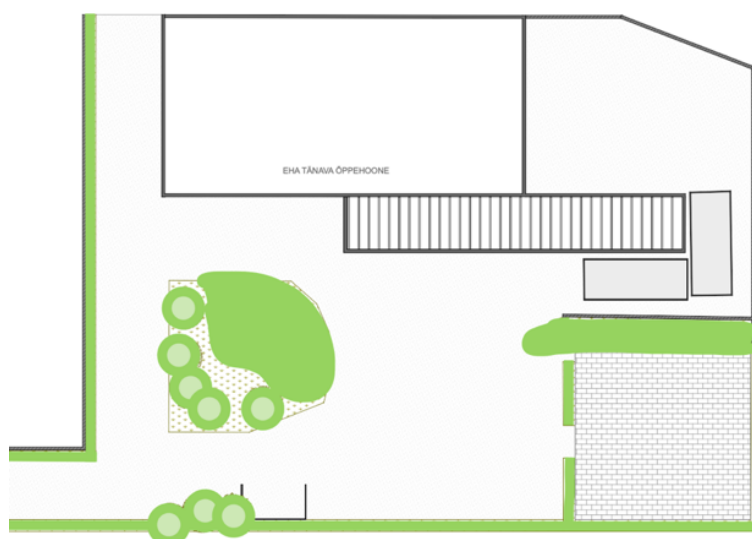
Tähe tänava ja Tolstoi tänava vahelisel alal paikneva alajaamahoone puhul on võimalik hoone lihtsalt muuta roheseinaks, kattes selle ida- ja lõunakülje keevisvõrguga, kuid tagades avatavad uksekohad sissepääsu tagamiseks. Selline lahendus on lihtne moodus tekitada

vertikaalne rohemassiiv ning samas peita trööstitu hoone silma eest – vaid mõne aastaga moodustavad ronitaimed rohelise seina.

Rohelust saab lisada ka erinevate taimekastidega piki hoonete serva, kus valgustingimused ja mikrokliima taimede kasvuks on sobivad. Kuigi konteiner-taimestik on mugav viis hoida taimestus kindlates piirides ning hõlbustav hooldamist, siis loodusliku mitmekesisuse sisse toomiseks oleks hea võimalus majaservades eemaldada kõnniteekivid või asfalt ning tekitada kõrreliste ja väiksemate põõsastega rohevöönd, mille hoolduskoormus on väike ja mida lisaks inimestele hindaksid ka väiksemad putukad ja linnud. (Joonis 3.3-3.4.)

Joonis 3.3. Rohealade planeering Tähe ja Tolstoi vahelisel õuealal (Autori joonis)

Joonis 3.4 Rohealad Eha tänava õppehoone taga – olemasolev (Autori joonis)

3.2. Istekohtade lisamine

Küsitlusest tuli välja suur vajadus istekohtade ja laudade järele, mis võimaldaks ka lõunapausi väljas pidada ning muidu aega veeta. Sellised õues toimuvad tegevused, mis soodustavad sotsiaalset suhtlust, on oluline faktor turvatunde tekkimisel. Istekohtade olemasolu võimaldab ka spontaanseid kohtumisi ja vestlusi, mis omakorda tihendab omavahelist suhtlust ja ideede vahetust.

Analüüsidest hoovi ruumikasutust, on sobivaim paigutada liigutatavad lauad ja toolid vahetult kohviku väljapääsude ette ja vastasmaja vahele (Tolstoi ja Tähe tänava õppehoonete vahele). Välimööbel sellel alal peaks olema kerge, et seda oleks võimalik vastavalt seltskonna suurusele ja ilmastikule ümber tõsta, samuti lihtsustaks see talvisel perioodil toolide/laudade hoiustamist (vt Joonis 3.5) Istumiskohad vahelduvad konteinertaimestikuga, mis on samuti ratastel ning võimaldab lihtsalt ümber paigutamist.

Joonis 3.5 - Kohviku esine ruumiala istekohtadega (Autori visuaal)

Hoovi eesmisele osale on pakutud lahenduses planeeritud kõrghaljastusega konteinerid, mis vahelduvad istekohtadega. (vt Joonis 3.6.-3.7.) Istekohad on planeeritud moodulpõhimõttel, võimalusega sobida erinevas suuruses seltskondadele. Istepingid on varustatud ratastega, mis võimaldab neid vastavalt vajadusele ja õues toimuvatele tegevustele lihtsalt ümber paigutada. Materjalivalikul on eelistatud kestvaid ja taaskasutatavaid materjale

– praeguses ideelahenduses pulbervärvitud teras, termotöödeldud saar ja kuumtsingitud terasvõrk.

Joonis 3.6. -3.7. Istumisala hoovi eesmis osas koos konteinertaimestikuga (Autori visuaal)

Lõunapäikesele avatud alad saab samuti planeerida erinevate istumiskohtade loomiseks, sest reeglina soovivad inimesed meie kliimavööndis kasutada kõiki võimalusi päikest nautida. Lõunapäikesele on avatud Tähe õppehoone fassaadiosa. Sealsed istekohad võiksid olla vaheldumisi sillutises asuva taimeistikuga.

3.3. Eneseväljendusvõimaluste loomine

Kinnisel sisehoovil on hulgaliselt seinapinda nii majaseinte kui ka naaberkruntidega piirdeks olevate plankute/ müüritiste näol, mida saab kasutusele võtta loova eneseväljenduse alana. Selline sekkumine ruumi on kindel „koha“ tunnus – sellega luuakse tähendusvälju ning seos inimese ja ruumi vahel. Õueala pakub selleks rikkalikult võimalusi – hooviala piiravad müürid/ seinad saab värvide, mustrite, Pallase identiteeti kandva graafika või graffiti abil võtta ruumi osana kasutusele. Seintele saab lisada ka objekte, mis suunavad tähelepanu suuremalt alalt väiksemale. Üks võimalusi toodud joonisel 3.8. – raamistatud ala, kus saab eksponeerida töid, kleepida teateid, serval ka istuda.

Kõik sellised lahendused pakuvad visuaalset intriigi, loovad tähendust, pakuvad võimalust eneseväljenduseks ning avardavad mõtteruumi kaudu õueala. Kõrgemal Kunstikoolil Pallas on tugev visuaalne identiteet, mida on võimalik kajastada linnaruumi suunatud vaadetel (sissepääsud Tähe, Eha ja Tolstoi tänavalt). Samuti võimaldab see tekitada tugevamat seost ümbritseva kogukonnaga. Nn vabad pinnad on toodud joonisel 3.9. Lisaks seinapindadel värvide ja graafiliste elementide kasutusele võtmisele saab seinu kasutada ka ajutiste eksponeerimisalana.

Joonis 3.8. Objekt seinal, mis suunab tähelepanu väiksemale alale. Seinapind eneseväljenduseks. (Autori visuaal)

Joonis 3.9. Punasega tähistatud vabad seinapinnad eneseväljenduseks (Autori joonis)

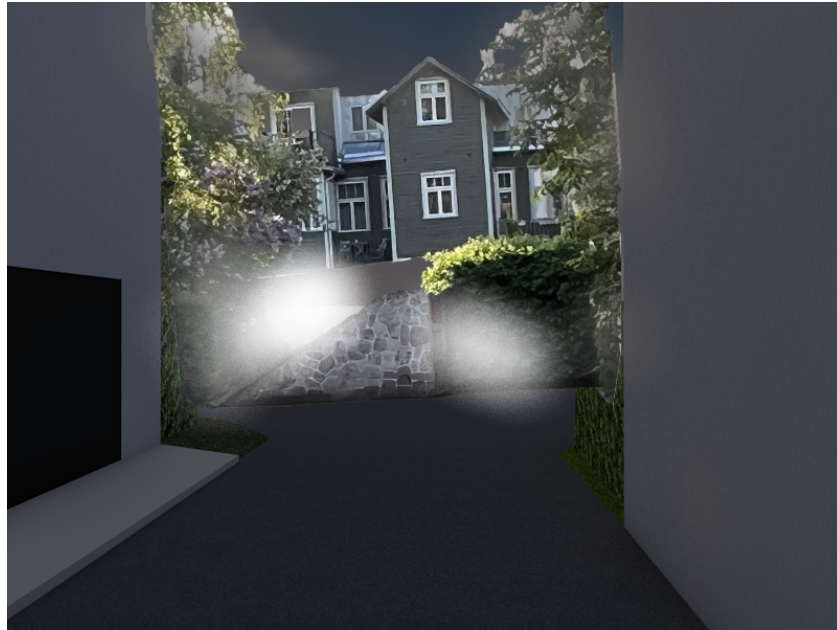
Vaadeldes õueala osiseid, leidsin objekte, millel otsest rakendust ei ole ja mida saaks ruumi kasutajad vabalt interpreteerida ning enda kasuks tööle panna. Üks neist on Tähe tänava sissepääsu juures olev nn valvurimaja, mis on pärand kunagisest tehasefunktsioonist. Pakun

siinkohal välja ühe võimaliku lahenduse ruumiosa mõtestamiseks – lisada hoonele klaasist pealeehitus, mis tekitaks dialoogi Eha tänava klaasist juurdeehitusega (vt Joonis 3.10). Kontrastselt ümbritsevast eristuv maht ja materjal annab võimaluse saada Pallase maamärgiks ning sissepääs oleks nähtav ka Tähe tänaval frondist.

Joonis 3.10. Vaade Tähe tänava sissepääsule, valvurimaja klaasist pealeehitus (Autori visuaal)

Teine intrigeeriv objekt oli Tähe tn sissepääsu juures asuv maa-aluse käigu diagonaalis väljaulatuv maapealne osa. Kogu maa-aluse käigu võiks samuti kasutusele võtta väikese galeriipinnana, kus käigu maapealse osa võiks lahendada värvilise klaaskatusega (vt Joonis 3.11). Lisades trepistiku valgustuse toimib käigugalerii ka valguselemendina ning tekitab turvatunnet pimedal ajal liikumiseks.

Joonis 3.11. Maa-aluse käigu vaade õhtul (Autori visuaal)

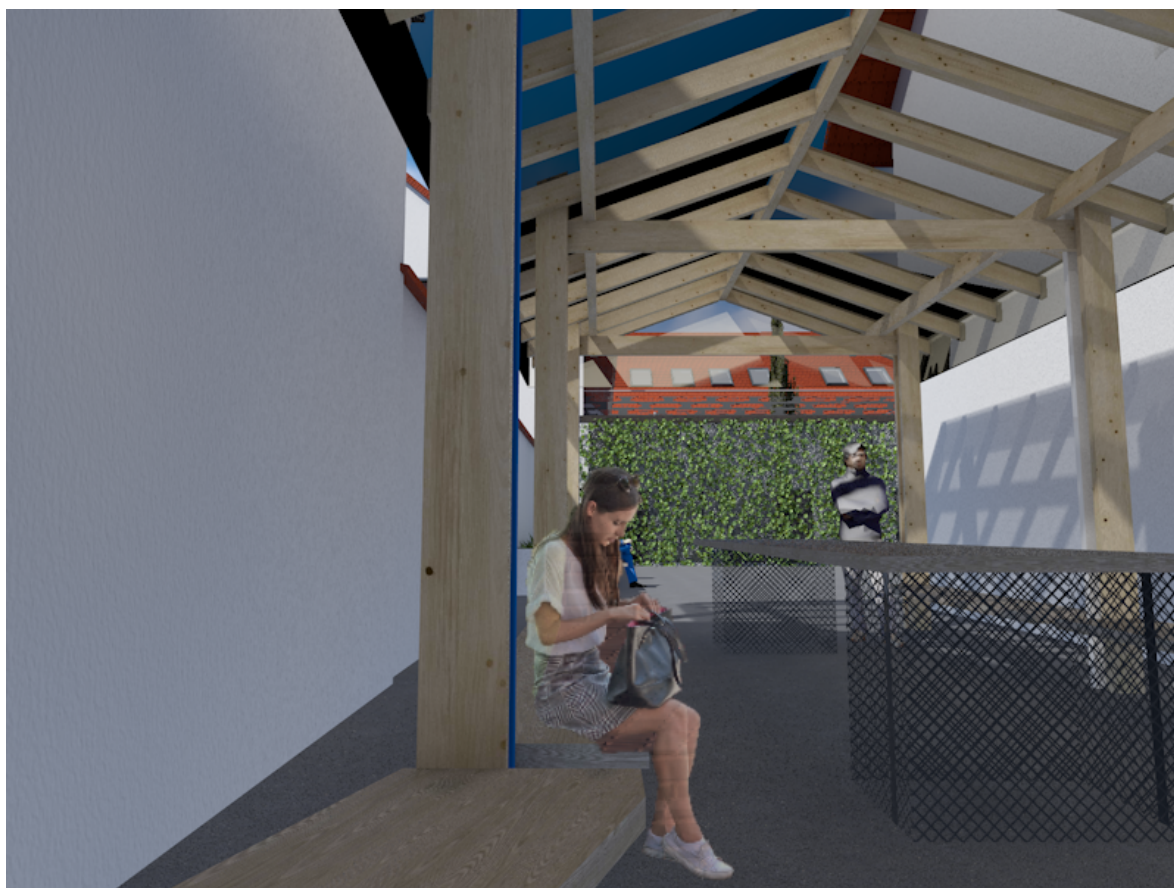
3.4. Õuesõppeala, iseseisva õppimise ala

Pallase kasutatavate õppehoonete ruumiline siseplaneering on väga paljus pidanud lähtuma muuks otstarbeks ehitatud hoonete planeeringust ning üsna piiratud. Seega on tegevuste laienemine hoovialale üks võimalus ruumikitsikust leevendada.

Lisaks eeltoodule on viimastel aastatel olnud suure tähelepanu all üldhariduskoolidele suunatud Liikuma Kutsuva Kooli algatus. Samad põhimõtted on asjakohased ka kõrgemas õppeastmes. Liikuma Kutsuv Kool on programm, mis alates 2016.aastast Tartu Ülikooli liikumislabori eestvedamisel otsib lahendusi, kuidas tuua õpilased rohkem õue ning panna nad liikuma. Üheks mõjutajaks sellele on kogukond ja ümbritsev keskkond. (Liikuma kutsuv kool veebileht)

Tolstoi tänava õppehoone ja naabermaja vahele jääv kitsas hooviala jääb käiguteedest eemale ja sobib seega õppealaks ja individuaalse töö tegemise alaks (vt Joonis 3.12). Õppealal saab lisaks õppetööle pidada ka koosolekuid, väiksemaid üritusi ja *workshop*'e. Ilmastikumõju vähendamiseks on ala kohale pakutud välja klaaskatuse lisamine, mis suurendab võimalust teatud perioodidel ning suuri töövahendeid mitte nõudvate õppeainete puhul õuesõppe võimalust kasutada. Katuse alla on planeeritud keskse paigutusega universaalne platvorm-laud. Laua kõrgus võimaldab töötada/ osaleda õppes püsti seistes või saab kasutada istepukke. Samuti on laua juures tagatud elektriühendus, mis annab võimaluse arvutit/ telefoni laadida ning ka iseseisvalt õppida. Lisatud on katusealune üldvalgustus.

Õuesõppeala ette on planeeritud mõned istemoodulid, kus saab üksi süveneda või 2-3-kaupa koos õppida.(vt Joonis 3.13)

Joonis 3.12. Õuesõppeala Tolstoi õppehoone kõrval (Autori visuaal)

Joonis 3.13. Istemoodul (Autori visuaal)

3.5. Hooviala tegevustega arvestamine

Õueala lahenduse loomisel on arvestatud, et ruum oleks paindlik ning võimaldaks erinevaid tegevusi nii suurematele kui väiksematele gruppidele. Suuremate ürituste puhul on võimalik konteinerhaljastus ja istepingid lihtsalt ümber paigutada või kokku lükata, muutes ruumi avaramaks väljakuks või tekitada eriilmelisi kogunemiskohti.

Arvestades küsitlustulemusi, siis on suurem osa vastajatest nõus ürituse-põhiselt õueala avama. Seega võiks koostööd ja sünergiat kohaliku kogukonnaga suurendada, avades õueala linnarahvale sagedamini, pop-up ürituste jaoks või korraldades erineva iseloomuga linnaruumi aksioone. Ruumi jagamine kogukonnaga võimaldab tihendada kontakte, luua uusi vastastikuseid mõjutusi ning suurendada laiemalt teadlikkust kõrgkoolist.

Kogukonnaga sidususe tekitamiseks on kõik eeldused olemas, et hooviala võiks olla kogukonna kogunemisalaks erinevate ürituste raames. Sarnaseid üritusi on ka juba toimunud. Aastal 2018 oli Pallase õuealal esimest korda Karlova päevade raames pop-up kohvik ja tudengite kirbuturg. (Karlova..., 2018). Karlova päevadel korraldatakse ringkäike majas, erinevaid töötube ja tudengid saavad oma töid müüa. See näitab, et Pallase asukoht Karlova piirkonnas suudab pakkuda lisaväärtust ka kohalikele elanikele ning sobitub hästi piirkonda.

3.6. Valgustingimused ja valgustus

Kuna hooviala on suhteliselt kitsas ja sopiline, siis valgustingimused on üsna piiratud nii hea ilma nautimiseks kui taimedele kasvamiseks. Keskpäevane päike valgustab umbes pool õuealast. Alasid, kuhu päiksevalgus ei jõua, on siiski vähe, kuid istumiskohtade ja haljastuse lisamisel tuleb valgustingimustega arvestada. Valgusküllasemad alad on hea planeerida istekohtade jaoks ning varjualade haljastuses kasutada varjutaluvaid taimi.

Põhjamaades on kunstliku valgustuse planeerimine ruumiloomes samuti võtmetähtsusega. Valgust on sügis-talvisel perioodil vähe ja valguse puudumine võib põhjustada turvatunde vähenemise. Seepärast on oluline planeerida pimedamaks aastaajaks täiendavat valgustust üldaladele, samuti nurgatagastele, et need ei jääks pimedateks nurkadeks. Valguse sisse toomine pimedamatele aladele tekitab lisaks ka avarama mulje, st ruum jääb ka pärast loomuliku valguse kadumist alles. Valguse lisamine on eriti oluline sügis-talvisel perioodil ning annab võimaluse pikendada õuesviibimise perioodi.

3.7. Ruumi mõtestamine

Nagu õueala vaatlustulemustest selgus, on alal mõned objektid, millel puudub seos olemasoleva ruumiga. Näiteks asub Pallase õuealal 6x12m ehitusaluse pinnaga alajaama hoone. Aktiivset kasutust sel ei ole, kuid ehitisele peab olema tagatud ligipääs igast küljest. Selleks, et objekti siiski ära kasutada ning roheala suurendada, pakun oma töös välja roheline seina idee (vt p. 3.1).

Vaadeldes edasi alajaama ehitist, seda ümbritsevat ala ning piiratud ruumi kasutusvõimalusi, pakun välja veel ühe võimaliku lahenduse, kuidas ehitist integreerida olemasoleva õuealale ning kuidas hoovi rikastamise eesmärgil seda veel paremini ära kasutada.

Graafikastuudio esisel kasvab püramiidtamm, mis on jäänud tahaplaanile ning vajab suuremat tähendusvälja enda ümber. Ideelahendusena pakun välja rajada ümber tamme kolme tasandiga ja pöördega trepp, mis liigub vastupäeva ümber tamme, andes võimaluse vaadelda tamme erinevalt kõrguselt ning ka seda, kuidas tamm kasvab. Trepp lõpeb alajaama katusel, mille katuslagi on muudetud horisontaalseks ning lisatud sellele piirded, mis tekitab omakorda uue ruumi ja võimaldab seal aega veeta. Sellega tekib veel üks päikeseküllane ala, kus viibida. Lisaks uue „koha“ tekkele tekitab trepp ka tavapärasele suunale erineva vertikaalse liikumisvõimaluse ning võimaldab nii reaalselt kui sümboolselt näha asju uue nurga alt. Tamme juurde saab lisada mälestustahvli koos lühikese tutvustusega, kellele tamm on istutatud ja millal. (Joonis 3.14.) Seega muutub koht tähendusrikkamaks, sidudes minevikku ja tulevikku „kõrgustesse püüdlemist“ (trepist üles minek) ning moodustab omamoodi mõtiskluse ja (enese)avastamise ala.

Joonis 3.14. Graafikastuudio esine koos tammega (Autori visuaal)

4. ARUTELU

Kohalooma põhimõtteid saab hakata ellu viima samm sammu haaval. Mõned lahendused ja ideed ei nõua suuri investeeringuid, kuid nende mõju on suur. Kuigi kohalooma üldine põhimõte on altpoolt üles, st kasutajate enda vajadustest lähtuv ning nende algatatud, siis mõned muudatused on siiski vajalik teha strateegilise ruumilooma põhimõttel, st otsustajate tasemel. Üheks suuremaks selliseks on õueala parkimise korraldamine, kus parkimine oleks viidud ühte kohta ja/või parkimiskohtade arvu vähendatud. Lähedal asuvatel tänavatel on parkimine tasuta ning lühike jalutuskäik on liikumisvõimaluse tekitamiseks ainult soositud. Otsus on kindlasti keeruline ning nõuab erinevate osapoolte ühist nägemust ning head tahet, kuid usun, et võita on sellest kindlasti rohkem. Suundumus avalikus ruumis keskenduda inimesele ja pakkuda kvaliteetset väliruumi on väga laialt levinud üle maailma.

Õueala piires võiks kaaluda ka kõnniteekivide eemaldamist, tuues jalakäijad tee tasapinnale ning maja seinte äärest sillutise eemaldamist ning asendamist taimestikuga. Lisaks võib muuta ka vastavalt erinevatele tsoonidele sillutise iseloomu, et erineva tekstuuriga veelgi ruumi rikastada.

Kohalooma ellu viimiseks on palju võimalusi üliõpilaste kaasamiseks. Võib välja valida seinaalad, mille kujundus oleks lühemas või pikemas ajamõõtmes muudetav. Võimalik on siduda seinte kujundamine mõne õppeainega, kus lõpptulemusena teostatakse üks tudengite kavanditest, aga võib korraldada ka sisekonkursi, kus parim idee saab teostusvõimaluse. *Wall-art* tüüpi kunsti on Tartus näha palju ning see on ruumi rikastav. Oleks igati julgustatav selle mõju ka koolihoovis katsetada.

Samuti saab teisi tudengite töid õuealal eksponeerida või erinevate osakondade koostöös luua objekte väliruumi jaoks. Õueala on hea „katselabor“, kuidas väliruumis objektid mõjuvad.

Loomemaailmas on üheks suunaks tänapäeval interdistsiplinaarsus – kaasata erinevate osakondade tudengeid ja luua koostööprojekte võiks olla samuti strateegiline suund, kuidas läbi õppetegevuse suurendada sotsiaalset sidusust ja pakkuda võimalust erinevatel osakondadel koostööd teha. Ühised kokkusaamise ja istumisalad on sellele sobiv algus.

Kasutajate tagasisidest lähtuvalt on paljud valmis ka ise käed külge lööma, et õueala endale sobivamaks muuta. Seega saab erinevaid objekte ja ideid teostada ka tudengeid ja töötajaid kaasates. Ühistegevused on omakorda head sotsiaalsete suhete loomiseks ja kohaga seose tekitamiseks. Sellest võib välja kujuneda ka traditsioon, et igal aastal valitakse üks

valdkond/ element, mida luuakse või paremaks muudetakse ning osalevad tudengid ja õppejõud ühiselt.

Üks edaspidise arutelu teema võiks olla ka Kõrgem Kunstikool Pallas peasissepääsu valik. Praegune Tähe tänava sissepääs on kvartali sees ning linnaruumi kaasatus väike. Eha tänava sissepääs on parema väljundiga tänavafronti ning selle otsesuunas vaade kaugemal aia ääres võiks ära märkida Pallase kõrgkooli – seal võiks asuda omamoodi Pallase „maamärk“ – hea oleks valgustatud Pallase identiteeti kandev ruumiline objekt või märk, mis paistab tänavale. Kui praegune Tähe tänava aadress jääb peasissepääsuks, siis ka sinna saab planeerida mõne eristuva ja suurema nähtavusega objekti, mis oleks juba Tähe tänavalt nähtav ning märgiks ära kooli asukoha.

KOKKUVÕTE

Ruumiplaneerimisega tegeletakse üha rohkem poliitilisel ja strateegilisel tasemel, sest nähakse sellest nii sotsiaalselt kui ka majanduslikku kasu. On mitmeid algatusi Euroopa Liidu tasemel, mis näitab ruumiloomel olulisust ühiskondlikul ja riiklikul tasemel. Linnaplaneerimisel arvestatakse üha rohkem inimesega, mitte ei lähtuta ainult arhitektuurist. Kohaloomel on üks avaliku ruumi kujundamise põhimõtetest, mis seab esiplaanile inimese oma vajaduste ja eelistustega. Kohaloomel mõte on luua parem avalik ruum koostöös kogukonnaga ning kogukonna jaoks.

Pallase õueala on funktsionaalne sisehoov, millel on mitmeid eeliseid ning potentsiaal muutuda hea avaliku ruumi näiteks, kui rakendada kohaloomel põhimõtteid. Väliala on mitmete sopistustega multifunktsionaalne ala, kus praegusel hetkel on suurem kasutusaktiivsus seotud transpordifunktsiooniga. Läbiviidud küsitlus samas näitas, et kasutajad ootavad rohkem võimalusi väljas aega veeta ning näevad selle takistusena autode rohkust õuealal. Teise suurema teemana nähti vajadust tuua sisse rohkem looduselemente. Küsitlustulemusest nähtus ka erinevate istekohtade loomise vajadus. Arvestades sotsiaalsete kontaktide loomise olulisust ühe inimese põhilise heaolu- ja turvatunde tekitajana, pakub käesolev töö välja mõned võimalikud lahendused, keskendudes välja joonistunud tulemusele. Hooviala analüüsist lähtuvalt sai välja pakutud erinevad tsoonid erinevate tegevuste jaoks, mis arvestab juba olemasolevat õueala jaotust ja loogikat. Edaspidine ruumilahendus keskendus Tähe ja Tolstoi tänava vahelisele alale, kus igale sealsele tsoonile loodi oma kindel visioon ja lahendus ala iseloomust lähtuvalt.

Ala funktsionaalsuse parandamiseks on parkimise teistsugune korraldus, koondades selle ühe lahendusena Eha tänava õuealale. See annab rohkem ruumi planeerida ala inimkesksest vaatevinklist, ehk inimese esiplaanile seades. Konkreetsete lahenduste välja pakkumisel olid eelistatud paindlikud lahendused, mis võimaldab kergelt olemasolevat lahendust muuta ja ka teenindaval transpordil vajadusel liigelda.

Hea koha kriteeriumiks on ka võimalus ise ruumiloomesse sekkuda ning sellele suurem tähendusväli anda. Välja pakutud Pallase õueala ruumilahenduses on ka sellega arvestatud ning näidatud alad, mis pakuksid eneseväljendusvõimalusi ruumi kasutajatele ja seeläbi tekitaksid suurema seotustunde kasutatava ruumiga. Ruumianalüüs tuvastas ka nn surnud alad, millele uue tähenduse või kasutusfunktsiooni andmine suurendaks ruumi eristatavust ja kohataju ning rikastaks ruumi visuaalselt.

Kohalooma rakendamisega Pallase õuealal saab alustada samm sammu haaval ning kaasates ruumi kasutajaid, ehk neid, kellel on valmisolek ise ruumiloomes kaasa lüüa. Läbiviidud küsitluse suur vastajate arv näitab samuti huvi valdkonna vastu ning see on heaks eelduseks erinevaid osapooli ja huvigruppe kaasates muudatuste elluviimiseks, mille tulemusel saab ruumi potentsiaali ära kasutada ning tekitada kvaliteetsemat inimkesksemat ruumi.

SUMMARY

Spatial planning is being dealt with more and more at the political and strategic level, because it is seen to have both social and economic benefits. There are several initiatives at the European Union level that show the importance of spatial creation at the societal and national level. Place-making is one of the principles of public space design, which puts people with their needs and preferences in the foreground. The idea of placemaking is to create a better public space in cooperation with the community and for the community.

The outdoor area of Pallas University of Applied Sciences is a functional courtyard with several advantages and the potential to become an example of a good public space if the principles of placemaking are applied. The outdoor area is a multi-functional area with several adaptations, where at the moment the greater use activity is related to the transport function. At the same time, the conducted survey showed that users expect more opportunities to spend time outside and see the abundance of cars in the outdoor area as an obstacle. The need to bring in more natural elements was seen as another major issue. The results of the survey also showed the need to create different seating options. Considering the importance of creating social contacts as a source of a person's basic sense of well-being and security, this paper proposes some possible solutions, focusing on the drawn result. Based on the analysis of the inner courtyard area, different zones for different activities were proposed, which takes into account the already existing routes and logic of the yard area. The future spatial solution focused on the area between Täche and Tolstoi streets, where each zone there had its own specific vision and solution based on the character of the area.

A prerequisite for improving the functionality of the area is moving the parking spaces to other areas, to the outdoor area of Eha building as one solution. This gives more space to plan the area from a human-centered point of view, i.e. putting people in the foreground. When proposing specific design solutions, flexible solutions were preferred, which allows easy modification of the existing solution, making it suitable for different outdoor activities and also enables the service transport to navigate if necessary.

The criterion of a good place is also the possibility to participate in the creation of the space yourself and to give it a larger field of meaning. The spatial solution of the outdoor area of Pallas proposed also takes this into account and shows the areas that would offer opportunities for self-expression to the users of the space and thereby create a greater sense of connection with the space being used. Spatial analysis also identified so-called dead areas, to

which giving a new meaning or function of use would increase the distinctiveness and sense of place of the space and visually enrich the space.

The implementation of place creation in the outdoor area of Pallas University of Applied Sciences can be started step by step and by involving the users of the space. The large number of respondents to the conducted survey also shows interest in the field, and this is a good prerequisite for implementing changes by involving various parties and interest groups, which would result in a higher quality public space.

KASUTATUD KIRJANDUS

Berto, R., 2005. Exposure to restorative environments helps restore attentional capacity. *Journal of Environmental Psychology*, 25, lk 249-259

Cresswell, T. Place: A Short Introduction; Blackwell: Oxford, UK, 2004.

Curtis, S., 2010. Space, Place and Mental Health. Farnham. Ashgate Publishing.

Gehl, J., 2015. Linnad inimestele, Eesti Kunstiakadeemia: Yoko Oma.

Kaplan, S., 1995. The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15

Kent, E. „The Capital: The Shared Wealth that Drives Thriving Communities“,

Lefebvre, H. The Production of Space, 1991, Blackwell

Sim, D. Pehme Linn. 2021, Tallinna Kunstiülikool, Yoko Oma

Ulrich, R.S., Simons, R.F., Losito, B.D., Fiorito, E., Miles, M.A., Zelson, M. Stress Recovery During Exposure to Natural and Urban Environments, 1991, *Journal of Environmental Psychology*, vol. 11

Ortiz-Ospina, E. „The rise of living alone: how one-person households are becoming increasingly common around the world“. Our World in Data, 2019-12-10

Wyckoff, M. A., Placemaking as an Economic Development Tool. A Placemaking Guidebook. 2015, Michigan State University: Land Policy Institute

Kasutatud artiklid, dokumendid, internetiallikad:

Karlova päevad 2018

https://issuu.com/kirevkarlova/docs/kirevkarlova_mai_2018_28lk_veebi (külastatud 25.04.2023)

Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted, MTÜ Planeerijate Ühing [veebileht]

https://www.planeerijad.ee/wp-content/uploads/2021/11/lisa_3_-_kvaliteetne_ruum_aluspohimotted_2.pdf (vaadatud 23.04.2023)

Liikuma kutsuv kool, <https://www.liikumakutsuvkool.ee/liikumakutsuvkool/> (külastatud 18.05.2023)

Majandusaasta aruanne 2021, <http://www.pallasart.ee> (külastatud 6.05.2023)

Paide keskväljak on taas inimeste päralt, <https://jarvateataja.postimees.ee/7556573/paide-keskvaljak-on-taas-inimeste-paralt> (vaadatud 2.05.2023)

Placemaking Assessment Tool, Michigan State University Land Policy Institute, 2015.

https://www.canr.msu.edu/planning/uploads/landpolicy/placemakingassessmenttool_lpi_wca_g2.0_updated_041515.pdf (külastatud 02.05.2023)

PPS, Project for Public Spaces veebileht <https://www.pps.org> (külastatud 21.04.2023)

Ruumiloome töörühma lõppraport. Kättesaadav <https://www.kul.ee/media/799/download> (külastatud 26.04.2023)

Tallinna linna veebileht. <https://www.tallinn.ee/et/ruumiloome/tallinna-ruumiloome-kompetentsikeskus> (külastatud 28.04.2023)

Tartu linna veebileht. <https://tartu.ee/et/ruumiloome-osakond> (külastatud 28.04.2023)

Tartu linna pildipank.
(https://pildipank.tartulv.ee/yldplaneering2040/paberkaart/4.5._K6rgharidus.pdf) (külastatud 12.04.2023)

What Is Placemaking? Project for Public Spaces. <https://www.pps.org/article/what-is-placemaking> (vaadatud 23.04.2023)

Kasutatud elektroonilised registrid:

Maa-ameti kaardiserver. Maa-ameti kaarti on kasutatud joonisel 2.2. aluskaardina.
<http://xgis.maaamet.ee>, viimati vaadatud 23.04.2023

Intervjuud, vestlused:

Habakukk, A. Intervjuu 24.03.2023, Tartu. Käsikirjalised märkmed autori valduses.

Linnap, P. Suuline vestlus, 8.05.2023

Ollissaar, A. Intervjuu 28.03.2023, Tartu. Käsikirjalised märkmed autori valduses.

Reidla, A. Vestlus e-maili teel, 9.05.2023, märkmed autori valduses

Fotod olemasolevast olukorrast

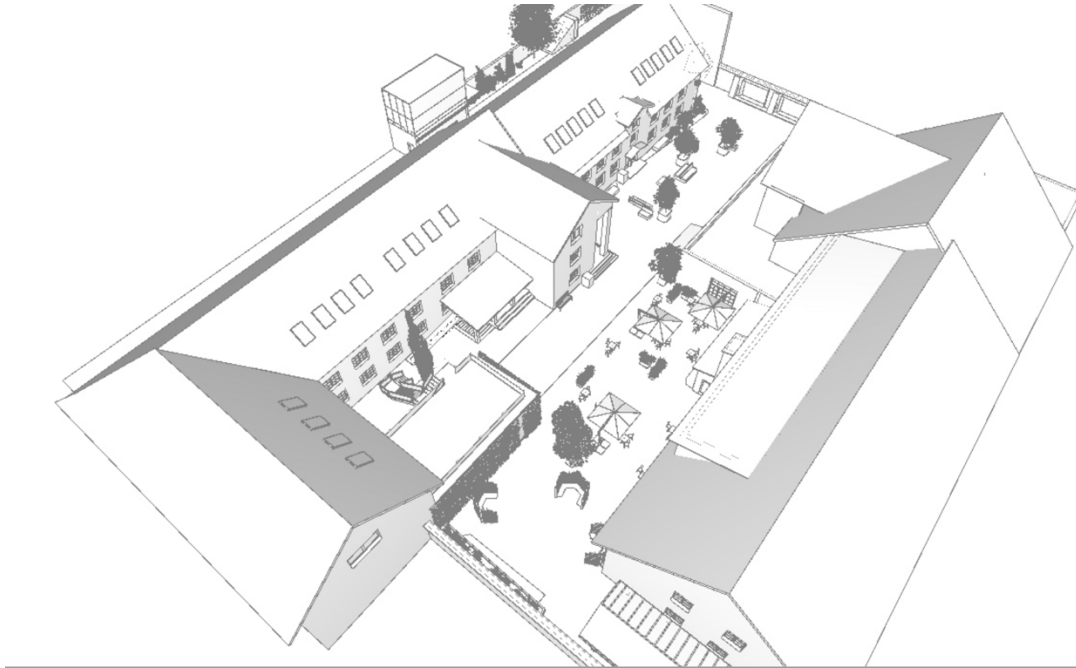
Läbiviidud küsitluse küsimustik

Küsitlus Pallase õueala kohta (tärniga märgitud kohustuslikud küsimused)

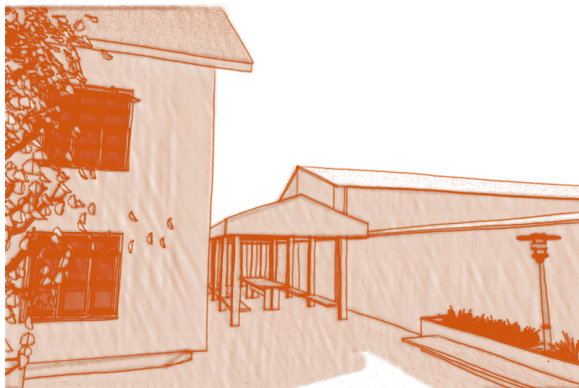
1. Palun märgi, kas oled tudeng, õppejõud või tugipersonal *
 - a. Tudeng
 - b. Õppejõud
 - c. Tugipersonal
2. Milliseid tegevusi teed/ oled teinud Pallase hoovialal (märkida kõik, mis sobib) *
 - a. Tegelen tööga/ õppetööga (kui ilm võimaldab)
 - b. Istun pingil ja puhkan
 - c. Mängin korvpalli või muid mänge
 - d. Suhtlen sõpradega
 - e. Hingan värsket õhku
 - f. Hoovi läbin ainult kohale jõudmiseks ja lahkumiseks
 - g. Pargin hoovist autot
 - h. Pargin hoovis jalgratast
 - i. Käin suitsetamas
 - j. Teen midagi muud
3. Lisa siia, kui teed hoovialal veel midagi, mida eelnevalt kirjas ei olnud
4. Kas on midagi, mis hoovialal segab või tunned puudust?
5. Mis peaks hoovialal olema, et sooviksid seal rohkem aega veeta? (saab teha mitu valikut)*
 - a. Erinevaid istumiskohti
 - b. Katusealune(paviljon
 - c. Privaatsemad alad
 - d. Rohkem rohelist
 - e. Sportmängude ala
 - f. Õppimiseks sobivad kohad
 - g. Midagi muud (täpsusta allpool)
6. Hoovialale peaks lisama....

7. Kas sinu hinnangul on hoovialal piisavalt rohelist/ haljastust? *
- a. Jah
 - b. Ei
8. Kas oleksid nõus ise käed külge lööma, et õueala endale sobivamaks muuta? *
- a. Jah
 - b. Ei
9. Kas Pallase õueala võiks olla avatud linna rahvale?*
- a. Jah
 - b. Ei
 - c. Ainult üritustel osalemiseks
 - d. Ei oska vastata
10. Palun hinda skaalal 1-10, kuidas meeldib Pallase hooviala praegu (1-ei meeldi üldse, 10-väga meeldib)*
11. Palun lisa soovi korral ka omapoolsed mõtted õueala kohta

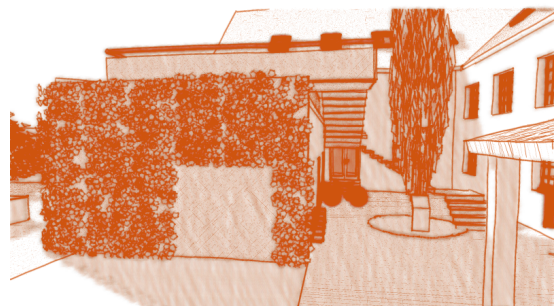
Protsessijoonised, visandid

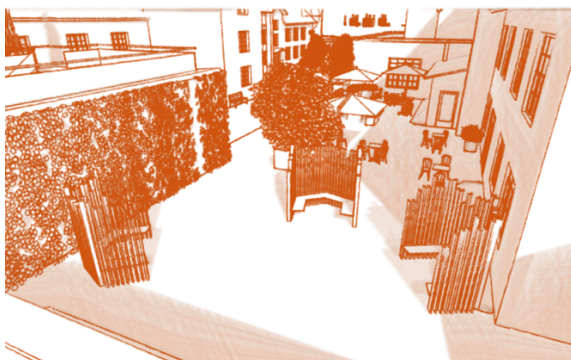
Perspektiivvaade käsitletavale alale

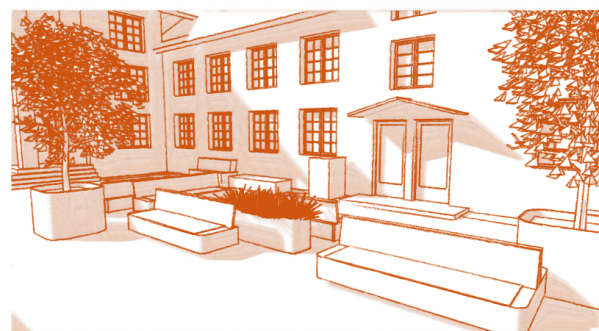
Õuesõppeala

Trepp ümber tamme

Iseseisva õppimise ala

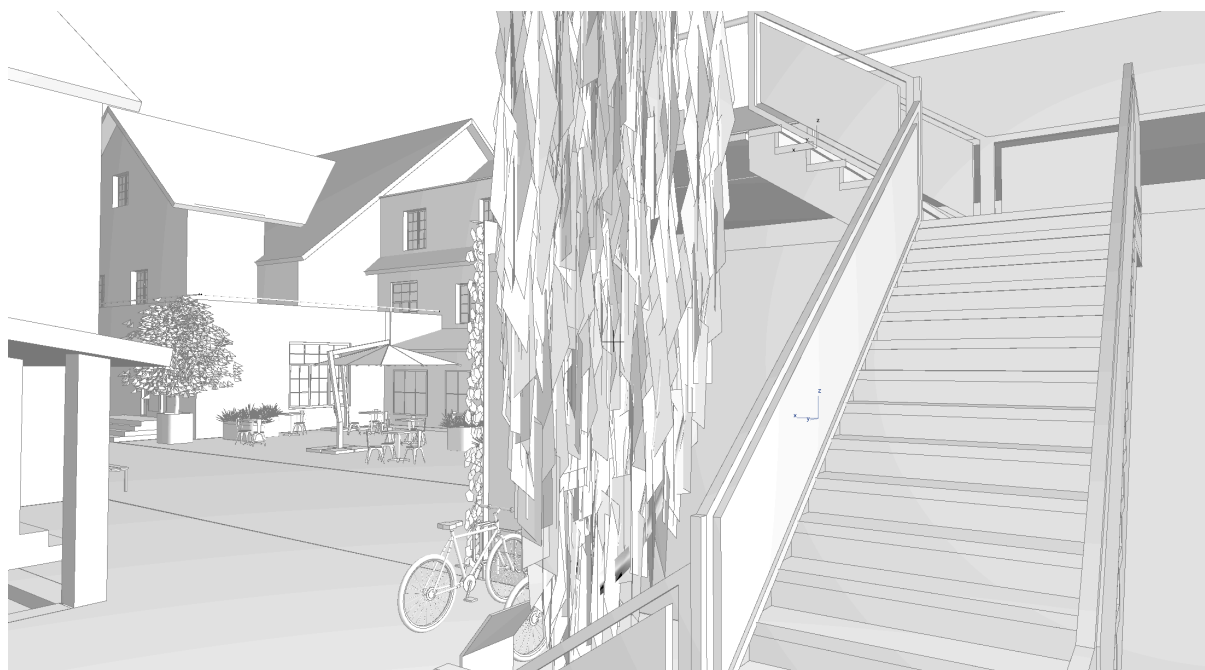
Istumisala

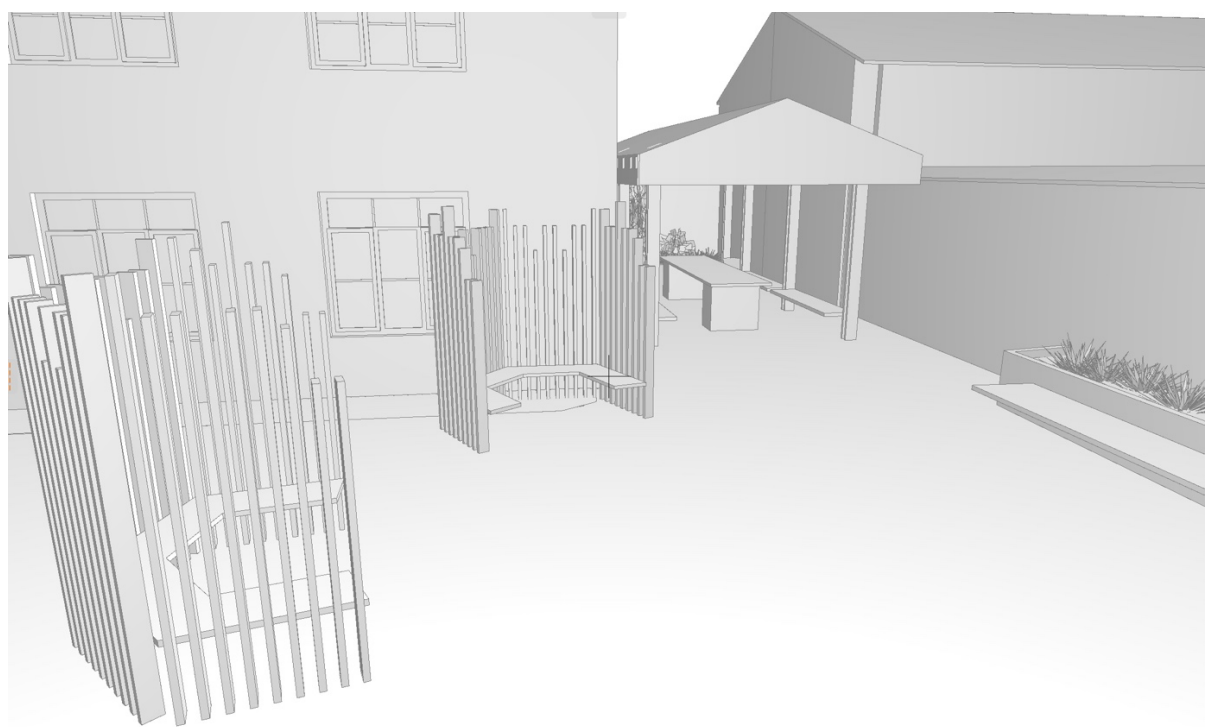
Vaade kohviku cest istumisalale

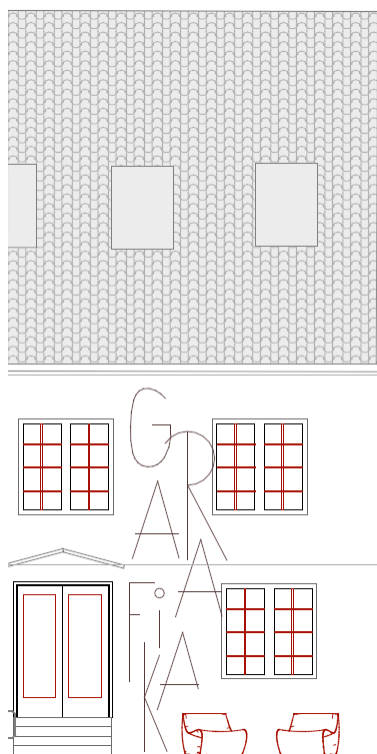
Istumisala

Vaade tamme juurest trepilt

Iseseisva õppe ala

Graafikastudio esine, seinagraafika

Fotostudio esine, seinagraafika

Keevisvõrgust välimööbli lahendus

